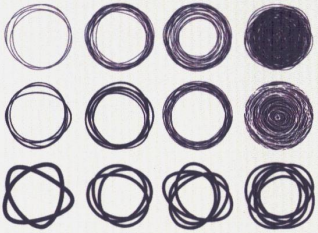
İlkelere Dair

Metafizik

Theophrastos

Eski Yunancadan Çeviren
Y. Gurur Sev

pinhan

Felsefe

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 20913

© Pinhan Yayıncılık, 2016
Türkçe çeviri © Y. Gurur Sev, 2016

Birinci Basım: Aralık 2016

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever
Editör: Adem Beyaz
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever
Dizgi: Adem Beyaz

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi:
1. Felsefe 2. Metafizik 3. İlkeler
Pinhan Yayıncılık: 120 Felsefe Dizisi: 31

ISBN: 978-605-9460-03-3

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metnin, gerek görsel malzemenin yayınevinden izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturur.

İLKELERE DAİR
METAFİZİK

Theophrastos

Çeviri: Y. Gurur Sev

İçindekiler

Çevirenin Önsözü 7

΄ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ΄ [τῶν μετὰ τὰ Φυσικά] 16
İLKELERE DAİR [Metafizik] 17

Sözlükler 93

Çevirenin Önsözü

Theophrastos'un *İlkelere Dair* adlı eseri, nâm-ı diğer *Metafizik*, hocası Aristoteles'in ünlü eseri *Metafizik*'e, özellikle de *Metafizik*'in on ikinci kitabı olan ve 'tanrı' olarak yorumlanagelmiş olan 'asıl/ilk devindirici'nin temellendirildiği *Lambda*'ya bir eleştiri gibidir. Sözkonusu metinde Theophrastos, hocasına aşağı yukarı yirmi beş adet soru yöneltir, ya da diğer bir deyişle, hocasının *Lambda*'da yaptığı akıl yürütmeye ilişkin yirmi beş açmazı (*aporia*) dile getirir. Böylece, Theophrastos, Aristoteles'in teleolojik kozmolojisindeki boşlukları ya da zaafları tüm çıplaklığıyla ortaya koyar görünür. Öte yandan, Frede gibi kimi uzmanlar Theophrastos'un bu eserinin *Lambda*'dan sonra olmakla beraber, *Metafizik*'in gövdesi addedilen *ZHΘ* kitaplarından önce yazıldığını düşünmektedir. Dahası, Gaiser gibi kimi uzmanlar tarafından, Ortaçağ boyunca Aristoteles'in olduğu sanılan ve *Lambda*'yla birlikte ve onun bir parçasıymış gibi dolaşımda olan sözkonusu eserin Aristoteles ve Theophrastos'un Assos'ta kaldığı döneme ait olduğu da iddia edilmektedir ki, sözkonusu eserle ilgili en güncel ve en kapsamlı çalışmanın sahibi Dimitri Gutas da bu kanıda görünür. Bu iddia, aynı zamanda, Aristoteles'in bu döneme ve sonrasına tarihlendirilen biyoloji kitaplarının da Theophrastos'un *Metafizik*'inden sonraki bir tarihe denk gelebileceğine ve bu eserlerde Aristoteles'in Theophrastos'un ortaya koyduğu kimi *aporia*lara yanıt vermiş olabileceğine de işaret eder. Yine de, tarihlendir-

meyle ilgili tartışmalı ve çoğu zaman zorlama olan iddiaları bir yana bırakmak gerekirse, metinle ilgili söylenebilecek en kesin şey, onun *Lambda*'ya bir nazîre olduğudur.

Peki, nedir Aristoteles'in *Lambda*'da temellendirdiği?

Aristoteles için ve aslında tüm Eski Yunan için sonsuz gerileme, yani nedenlerin geriye götürülmesinin sonunun gelmemesi, diğer bir deyişle her fail nedenin ya da devindiricinin başka bir nedenin sonucu olması ve bunun bir en başının olmaması, bir düşünme kusurudur. Öte yandan devinen her şeyin bir devindiricisi vardır ve bu devindirici de bir başkası tarafından devindirilmiştir. O halde sonsuz gerilemeyi aşmayı sağlayacak bir neden varsa, bunun kendisi devindirilmemiş olan bir devindirici olması gerekir.

Dahası, Aristoteles evrende sürekli (*synekhês*) olan, kesintiye uğramayan, kopuk kopuk olmayan bir devinim (*kinêsis*) olduğunu gözlemler ve sözkonusu devinimin ezelî-ebedî (*aidion*) olması gerektiğini söyler. Özellikle de dairesel devinen gökcisimlerinin hareketi böyledir, yani sürekli ve ezelî. Bu durumda kendisi devindirilmemiş bir devindiricinin sözkonusu dairesel (dolayısıyla mükemmel) dönme hareketinin nedeni olması gerekir. Öte yandan sözkonusu devindirici kendisi deviniyor olamaz. Zira (i) devinen her şey bir devindiriciye ihtiyaç duyar ve bu devindiricinin de bir devindiricisi olsa sonsuz gerileme aşılmış olmazdı. (ii) Dahası, devinim imkân halindekinin gerçekleşmesidir ve mümkün olan, imkân taşıyan, gerçekleşmemeyi de içinde taşır, dolayısıyla sözkonusu devindirici için devinim sözkonusu olsaydı, imkân da sözkonusu olacaktı ki, bu da onu kesintisiz ve ezelî bir devinimin devindiricisi olmaktan alıkoyardı. Nitekim bir an etkinlik halinde devindiriyor, başka bir an etkin olmayan bir imkân olarak

var oluyor olabilir, bu da devinimi kesintiye uğratabilirdi. Bu durumda sözkonusu devindiricinin devingen olmaması, yani durağan olması, onun her daim etkin olan ve etkin olmamayı içinde taşımayan bir şey olması zorunlu görünüyor. Aristoteles, hiçbir imkân (*dynamis*) taşımayan, zorunlu olarak etkinlik halinde (*energeia*) olan bu devindiricinin *ousia*sının etkinlik olduğu sonucuna varıyor. Buradan sözkonusu saf etkinliğin maddeye (*hylê*) de sahip olamayacağı sonucu çıkıyor, çünkü Aristoteles için madde imkândır ve sözkonusu devindirici herhangi bir imkân taşımaz. Eğer devinmiyorsa, sözkonusu devindirici zamansal bir en önceliğe işaret eden 'ilk' de olamaz, nitekim zaman devinimin ölçüsüdür ve devinim sözkonusu ezelî saf etkinlik için geçerli değildir. Üstelik bir an için onun zamandan âzâde olmadığını düşünsek bile, o yine 'ilk' olamaz, çünkü o ezelî olmakla en başta olduğu kadar en sondadır da. Dolayısıyla Aristoteles'in *prôtê* addettiği sözkonusu devindirici için sözcüğün 'ilk' olmaya değil de 'asıl' olmaya işaret eden anlamını kullanmak daha doğru olsa gerektir.

Dahası, her devinimin bir devindiricisi olduğu gibi, yine, her devinimin uğruna gerçekleştiği bir şey (*to hou heneka*) vardır ve Aristotelesçi gelenek buna "ereksel neden" diyegelmiştir. İmdi *ousia*sı etkinlik olan asıl devindirici mademki devinmez, o halde onun bir ereği yoktur, ama mademki o bir devindiricidir, bir ereği olmasa da o başka şeyler için erektir. Aristoteles için devinmeden devindirmek işte böyle bir şeydir, varılacak bir ereğe sahip olmayan bir erek olmak. Aristoteles böylesi bir devindirmeyi "sevilen bir şey gibi" (*hôs erômenon*) devindirmeye benzetir. Sevilen, iştah duyulan, arzulanan böyle bir şeydir. O devinmese bile ona doğru gidilir.

Devinmeyen bir şeyin nasıl etkin olacağı da sorulabilir. Aristoteles her etkinliğin bir devinime bağlı olamayabileceğini *Theta*'da gösterir. Devinim, "imkân halindekinin tamamlanması", diğer bir deyişle imkân ve tam olma (*teleia*) arasındaki süreç, adeta bir boş havuzun dolması hâlidir—bomboş havuzla dopdolu havuz arasındaki süreç. Etkinlik ise, Aristoteles'in kullandığı Yunanca terim '*energeia*'nın kökündeki '*ergon*'un iki anlamına karşılık gelecek şekilde, iki farklı anlama gelir. Nitekim *ergon*, (i) eser ya da (ii) iş anlamına gelir. Dolayısıyla etkinlik, ya (i) devinimin eseridir, ya da (ii) imkân ve tamamlanmanın sözkonusu olmadığı bir 'iş'. Aristoteles'in devinim-etkinlik ilişkisine ilişkin akıl yürütmesi tamamlanmış bir şeyin noksanmışçasına tamamlanmaya devam edemeyeceği savına dayanır, nitekim bir devinim örneği olarak inşa etme, yapılması amaçlanan ev tamamlandığında sonlanır. Ortada artık o evi inşa etme ereği bakımından imkân, tamamlanma ve dolayısıyla devinim kalmamıştır; yalnızca etkinlik halinde evin var olması sözkonusudur. Bu örnekte etkinlik, devinimin eseri (*ergon*) anlamındaki etkinliktir ve imkândan, tamamlanmadan ve devinimden sonra ortaya çıkmıştır. Biri sözkonusu evi hem inşa etmiş, hem de inşa ediyor olamaz, dolayısıyla inşa etme bir devinimdir. Öte yandan görmek, yaşamak gibi örnekler birer 'iş'tirler ve bu işler için imkân ve tamamlanma söz konusu değildir. Tamamlanma sözkonusu olmadığı için de hem görmüş hem görüyor, hem yaşamış hem yaşıyor olunabilir. Bu örnekler, yani imkân ve tamamlanmanın sözkonusu olmadığı 'iş'ler (*ergon*) birer etkinliktirler (*energeia*)—imkân ve tamamlanmanın sözkonusu olmadığı 'iş' anlamındaki etkinlik.

O halde ezelî ve mükemmel (yani dairesel) bir biçimde devinen gökcisimlerinin asıl nedeni, *ousia*sı saf etkin-

lik olan, maddî olmayan bir devinmeyen devindiricidir ve bu devindirici bir ereksel neden olarak sevilen ya da iştah duyulan bir şey gibi devindirir. Buradan çıkan sonuç, gökcisimlerinin sözkonusu devindiriciye varmak, onun gibi olmak için boyuna döndükleridir. Öte yandan bu hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir, nitekim dairesel devinen gökcisimleri sözkonusu devinimle ne daha değerli olurlar, ne de daha aşağı, onların devinimi devinimin özel bir türüdür, başkalaşmayı ihtiva etmeyen, mükemmel bir ezelî yer değiştirme. Onlar bu özel devinimi sağlayan çeşitli kürelerin[1] içinde dönedururlar. Bu noktada Aristoteles kürelerle asıl devindiricinin ya da devindiricilerin bir bağının olması gerektiğini düşünür ve gökcisimlerinin bu özel devinimini sağlayan bu küreler olduğuna göre, asıl devindiricilerin sayısının bu küreler kadar (yani otuz üç ya da elli beş tane) olması gerektiği kanısına varır. Fakat Aristoteles burada bir sıkıntı olduğunu çabucak fark eder ve çokluğun olduğu yerde farkın (*diaphora*), dolayısıyla maddenin olmasının zorunlu olduğunu söyleyerek, tek bir asıl devindirici olabileceği sonucuna varır. Öte yandan Theophrastos'un işbu metinde Aristoteles'in tek bir devinmeyen devindiriciden bahsedip bahsetmediği konusunda bize birtakım işaretler verdiği söylenebilir. Nitekim metnin birkaç yerinde Theophrastos tek bir devindiriciden söz ediliyormuş gibi konuşur.

Lambda'nın buraya kadar özetlemeye çalışılan akıl yürütmeyle bağlantısı tartışmalı görünen bir bölümü daha vardır (dokuzuncu bölüm). Bu bölümde Aristoteles düşünmenin kendisi üzerine bir düşünme etkinliğinden söz eder—*noêsis noêseôs*. Bu işlemi yürütenin de bir düşünme yetisi (*nous*) de olduğunu iddia eder. Bu öyle bir

[1] Bugün anladığımız haliyle 'yörünge'.

düşünme yetisidir ki, başka bir şeyi değil, yalnızca kendini, kendi işini, düşünme etkinliğinin kendisini düşünür. Nitekim başka bir şeyi düşünse, düşünmenin nesnesi onu belirler ve o hem saf olmaktan çıkar hem de belirlendiği şey ondan daha değerli olabilir. Dolayısıyla bu düşünme yetisi en değerli, en yücedir (*timion*). Onu yüce kılansa onun işinin (düşünmenin) bir devinim değil, etkinlik olmasıdır. Öte yandan sözkonusu düşünme yetisinin tek başına bir kozmik akıl olup olmadığı, burada kastedilenin asıl devindirici olup olmadığı, ayrıca parçanın *Lambda*'nın geri kalan kısmıyla alakalı olup olmadığı, oldukça tartışmalıdır. Nitekim Theophrastos'un *Lambda*'ya ilişkin her türlü soru işaretini dile getirdiği *Metafizik*'inde bundan pek de söz etmemesi de dikkate değer bir veri olsa gerektir.

İşte Theophrastos, *Metafizik*'inde bu akıl yürütmeye ilişkin pek çok soru işaretini dile getirir. Bunların en önemlisi ise, gökcisimlerine ağırlık veren bu temellendirmenin ve gökcisimlerinin üzerinde taşındığı kürelere dayandırılan bu asıl devindiricinin ay altı dünyadaki devinime aksinin nasıl olduğuna dair hiçbir şey söylememesidir. Bir diğer önemli eleştiri ise, en iyiye iştah duyup ona yönelmek için devinen varolanların neden en iyiyi taklit edip onun gibi durağan olmayı seçmemeleridir. Diğer bir deyişle, Theophrastos kabaca, "devinmeyen bir en iyi varsa, onun ereği olduğu varolanlar onun gibi olmak için niçin duradurmazlar da boyuna devinirler?" diye sorar. Bu ve bunun gibi diğer eleştirileri ya da açmazları takip etmekse, metnin aslına sadık kalmaya özen göstererek ve bir şerhe dönüşme tehlikesinden uzak kalmaya dikkat ederek hazırlanmış olan işbu çeviri marifetiyle, okura bırakılmaktadır.

Çeviriye Dimitri Gutas'ın —İshak Bin Huneyn'in dokuzuncu yüzyıldan kalma Arapça ve Messanalı Bartho-

lomaios'nun on üçüncü yüzyıldan kalma Latince tercümeleriyle de karşılaştırarak— saptadığı Yunanca metin esas alınmış, çeviri Gutas (*Theophrastus On First Principles, Known as his Metaphysics*, Boston, Brill, 2010) ve Ross'un (*Theophrastou tōn meta ta physika: Theophrastus, Metaphysics / With translation, commentary and introduction*, Oxford, The Clarendon Press, 1929) tercümeleriyle karşılaştırılmıştır.

Ἔσται μὲν εὖ: ἐὰν δέ τι συμβῇ, τάδε διατίθεμαι. [...] ἀπὸ δὲ τῶν παρ᾽ Ἱππάρχου συμβεβλημένων τάδε μοι βούλομαι γενέσθαι: πρῶτον μὲν τὰ περὶ τὸ μουσεῖον καὶ τὰς θεὰς συντελεσθῆναι κἄν τι ἄλλο ἰσχύῃ περὶ αὐτὰς ἐπικοσμηθῆναι πρὸς τὸ κάλλιον: ἔπειτα τὴν Ἀριστοτέλους εἰκόνα τεθῆναι εἰς τὸ ἱερὸν

Θεοφράστου διαθήκη (Διογένης Λαέρτιος, *Βίοι καὶ γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκιμησάντων*, V, 51)

Her şey güzel olacak; ama eğer başıma bir şey gelirse şunları vasiyet ediyorum. [...] Hipparkhos'un elinde toplanmış parayla şunların yapılmasını istiyorum: ilk olarak, tanrıça heykelleriyle birlikte Museion'un yapımı tamamlansın ve daha güzel görünmesi için başka bir süsleme eklemek gerekliyse (o da yapılsın); ikinci olarak, Aristoteles'in heykeli ve daha önce tapınakta bulunan ne kadar adak varsa hepsi tapınağa yerleştirilsin.

Theophrastos'un Vasiyeti (Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, V, 51, çev: Candan Şentuna)

΄ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ΄
[τῶν μετὰ τὰ Φυσικά]

(1)[1] Πῶς ἀφορίσαι δεῖ καὶ ποίοις τὴν ὑπὲρ τῶν πρώτων θεωρίαν; Ἡ γὰρ δὴ τῆς φύσεως

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 981b26-982a4] οὗ δ᾽ ἕνεκα νῦν ποιούμεθα τὸν λόγον τοῦτ᾽ ἐστίν, ὅτι τὴν ὀνομαζομένην σοφίαν περὶ τὰ πρῶτα αἴτια καὶ τὰς ἀρχὰς ὑπολαμβάνουσι πάντες: ὥστε, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ὁ μὲν ἔμπειρος τῶν ὁποιανοῦν ἐχόντων αἴσθησιν εἶναι δοκεῖ σοφώτερος, ὁ δὲ τεχνίτης τῶν ἐμπείρων, χειροτέχνου δὲ ἀρχιτέκτων, αἱ δὲ θεωρητικαὶ τῶν ποιητικῶν μᾶλλον. ὅτι μὲν οὖν ἡ σοφία περί τινας ἀρχὰς καὶ αἰτίας ἐστὶν ἐπιστήμη, δῆλον.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 982b8-9] ἐξ ἁπάντων οὖν τῶν εἰρημένων ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην πίπτει τὸ ζητούμενον ὄνομα: δεῖ γὰρ ταύτην τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν εἶναι θεωρητικήν: καὶ γὰρ τἀγαθὸν καὶ τὸ οὗ ἕνεκα ἓν τῶν αἰτίων ἐστίν.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1069a29-1069b3] οὐσίαι δὲ τρεῖς, μία μὲν αἰσθητή—ἧς ἡ μὲν ἀΐδιος ἡ δὲ φθαρτή, ἣν πάντες ὁμολογοῦσιν, οἷον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα ἡ δ᾽ ἀΐδιος—ἧς ἀνάγκη τὰ στοιχεῖα λαβεῖν, εἴτε ἓν εἴτε πολλά: ἄλλη δὲ ἀκίνητος, καὶ ταύτην φασί τινες εἶναι χωριστήν, οἱ μὲν εἰς δύο διαιροῦντες, οἱ δὲ εἰς μίαν φύσιν τιθέντες τὰ εἴδη καὶ τὰ μαθηματικά, οἱ δὲ τὰ μαθηματικὰ μόνον τούτων. ἐκεῖναι μὲν δὴ φυσικῆς (μετὰ κινήσεως γάρ), αὕτη δὲ ἑτέρας, εἰ μηδεμία αὐτοῖς ἀρχὴ κοινή. ἡ δ᾽ αἰσθητὴ οὐσία μεταβλητή.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 983a4-5] ἀλλ᾽ οὔτε τὸ θεῖον φθονερὸν ἐνδέχεται εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί, οὔτε τῆς τοιαύτης ἄλλην χρὴ νομίζειν τιμιωτέραν. ἡ γὰρ θειοτάτη καὶ τιμιωτάτη.

İLKELERE DAİR
[Metafizik]

[4a2] (1)[1] Aslolanlara ilişkin bir incelemeyi nasıl ve ne çeşit şeylerle sınırlı tutmak gerekir? Zira doğaya ilişkin

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 981b26-982a4] Öte yandan şimdi bu temellendirmeyi yapmamızın ereksel nedeni, bilgelik denen şeyin herkes tarafından ilk nedenlere ve ilkelere dair olduğunun varsayılması; dolayısıyla, tıpkı daha önce de ifade edildiği gibi, deneyimli olanın herhangi bir duyuma sahip olandan, zanaate sahip olanın deneyimli olandan ve ustanın kalfadan daha bilge ve temaşa etmeye dayalı bilgi türünün de yapıp-etmeye dair olandan daha iyi olduğunun düşünülmesidir. Öyleyse, açık ki, bilgelik birtakım ilke ve nedenlere dair bir bilgidir.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 982b8-9] Öyleyse söylenenlerin hepsinden çıkan <şu>: Aranmakta olan terim aynı bilimin altına düşer, zira bunun asıl ilkeleri ve nedenleri incelemesi gerekir ve 'iyi' de, ereksel neden de, nedenlerden biridir.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1069a29-1069b3] *Ousia*lar üç çeşittir: Biri duyumsanabilir olandır (bunlardan biri ezelidir; diğeriyse bozuluşa tabi, örneğin bitkiler ve hayvanlar ki, herkes bunda hemfikirdir), bunlarda öğelerin —ister bir olsun ister çok— kavranması zorunludur. Diğeriyse devinimsiz olandır (ki bazıları ona müstakil der, birileri onu ikiye ayırır, bazıları biçimleri ve matematiğin nesnelerini doğaca bir sayar, birileri de yalnızca matematiğin nesnelerini *ousia* kabul eder). Öncekiler kesinlikle fiziğe aittir (çünkü devinimlere dair), devinimsiz olanlarsa başka bir alana—tabii eğer duyumsanabilir olanlar ile devinimsiz olanların hiçbir ortak ilkesi yoksa. Duyumsanabilir *ousia* ise değişime tabidir.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 983a4-5] Ancak ne tanrısal olan kıskanç olmayı içinde taşır (aksine "pek çok dize yalandır" derler), ne de başka bir şeyi bu gibi <bilgiden> daha değerli addetmek gereklidir; nitekim en tanrısal olan en değerli olandır.

πολυχουστέρα καί, ὥς γε δή τινές φασιν, ἀτακτοτέρα, μεταβολὰς ἔχουσα παντοίας· ἡ δὲ τῶν πρώτων ὡρισμένη καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτά, διὸ δὴ καὶ ἐν νοητοῖς οὐκ αἰσθητοῖς αὐτὴν τιθέασιν, ὡς ἀκινήτοις καὶ ἀμεταβλήτοις, καὶ τὸ ὅλον δὲ σεμνοτέραν καὶ μείζω νομίζουσιν αὐτήν.

olan çeşit çeşittir ve kimilerinin de söylediği gibi —her tür değişimi ihtiva ettiğinden— daha düzensizdir. Öte yandan aslolanlarınki belirlenmiştir ve daima aynı şeye karşılık gelir. Bu yüzden de onu duyumsanabilir olanlardan ziyade düşünülür olanlar arasında konumlandırırlar (yani devinimsiz olan ve değişmeyenler arasında) ve genel olarak daha anlamlı ve önemli addederler.

(2)[1] Ἀρχὴ δέ, πότερα συναφή τις καὶ οἷον κοινωνία πρὸς ἄλληλα τοῖς τε νοητοῖς καὶ τοῖς τῆς φύσεως ἢ οὐδεμία, ἀλλ' ὥσπερ ἑκάτερα κεχωρισμένα, συνεργοῦντα δέ πως εἰς τὴν πᾶσαν οὐσίαν. Εὐλογώτερον δ' οὖν εἶναί τινα συναφὴν καὶ μὴ ἐπεισοδιῶδες τὸ πᾶν, ἀλλ' οἷον τὰ μὲν πρότερα τὰ δ' ὕστερα, καὶ ἀρχὰς τὰ δ'ὑπὸ τὰς ἀρχάς, ὥσπερ καὶ τὰ ἀίδια τῶν φθαρτῶν.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1076a1-8] οἱ δὲ λέγοντες τὸν ἀριθμὸν πρῶτον τὸν μαθηματικὸν καὶ οὕτως ἀεὶ ἄλλην ἐχομένην οὐσίαν καὶ ἀρχὰς ἑκάστης ἄλλας, ἐπεισοδιώδη τὴν τοῦ παντὸς οὐσίαν ποιοῦσιν (οὐδὲν γὰρ ἡ ἑτέρα τῇ ἑτέρᾳ συμβάλλεται οὖσα ἢ μὴ οὖσα) καὶ ἀρχὰς πολλάς: τὰ δὲ ὄντα οὐ βούλεται πολιτεύεσθαι κακῶς. "οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη: εἷς κοίρανος ἔστω."

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1050b6-7] ἀλλὰ μὴν καὶ κυριωτέρως: τὰ μὲν γὰρ ἀΐδια πρότερα τῇ οὐσίᾳ τῶν φθαρτῶν, ἔστι δ᾽ οὐθὲν δυνάμει ἀΐδιον.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1090b19-20] οὐκ ἔοικε δ᾽ ἡ φύσις ἐπεισοδιώδης οὖσα ἐκ τῶν φαινομένων, ὥσπερ μοχθηρὰ τραγῳδία.

[9] (2)[1] İlkeye gelince; acaba düşünülür olanlarla doğal olanlar arasında bir nevi bağ ve karşılıklı bir ortaklık var mı, yok mu? <Yoksa> bu ikisi birbirinden ayrı, ama bir biçimde tüm varlığa yönelik bir işbirliği içinde mi? İmdi bir nevi bağın olması ve evrenin kopuk kopuk[2] olmaması ve tıpkı ezelî olanlarla bozuluşa tabi olanlar gibi birilerinin önde diğerlerinin sonra gelmesi (ilkeler ve ilkelerin altındakiler şeklinde) daha makul.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1076a1-8] Matematiğin nesnelerinden sayıların aslolan olduğunu ve bu şekilde *ousia*ların daima birbirini takip ettiğini ve her birinin ilkelerinin bir başkası olduğunu söyleyenler, evrenin *ousia*sını kopuk kopuk yaparlar (çünkü hiçbir şey bir diğerine <*ousia*> olmak veya olmamak bakımından bir şey katmaz) ve çok fazla ilke ortaya koyarlar. Öte yandan, varolanlar kötü bir biçimde yönetilmeyi istemezler. Kaldı ki, "çoğul hâkimiyet iyi değil; tek hâkim olmalı."

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1050b6-7] Ayrıca <etkinlik imkândan> daha hâkim bir bakımdan da <önde gelir>; zira *ousia* bakımından, ezeli olanlar bozuluşa tabi olanlardan önde gelirler, çünkü imkân halinde hiçbir şey ezeli değildir.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1090b19-20] ... görünenlerden, doğanın tıpkı kötü bir tragedyadaki gibi kopuk kopuk olduğu çıkmaz.

[2] Ya da "episodik" (*epeisodiôdes*).

(3)[1] Εἰ δ' οὖν οὕτω, τίς ἡ φύσις αὐτῶν καὶ ἐν ποίοις; Εἰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς μόνον τὰ νοητά, καθάπερ τινές φασιν, οὔτ' ἄγαν εὔσημος ἡ συναφὴ τοῖς αἰσθητοῖς οὔθ' ὅλως ἀξιόχρεα φαίνεται τοῦ παντός. Οἷον γὰρ μεμηχανημένα δοκεῖ δι' ἡμῶν εἶναι σχήματά τε καὶ μορφὰς καὶ λόγους περιτιθέντων, αὐτὰ δὲ δι' αὑτῶν οὐδεμίαν ἔχει φύσιν· εἰ δὲ μή, οὐχ οἷά τε συνάπτειν τοῖς τῆς φύσεως ὥστ' ἐμποιῆσαι καθάπερ ζωὴν καὶ κίνησιν αὐτοῖς, οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ὁ ἀριθμός, ὅνπερ δὴ πρῶτον καὶ κυριώτατόν τινες τιθέασιν.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1090b14-21] ἔτι δὲ ἐπιζητήσειεν ἄν τις μὴ λίαν εὐχερὴς ὢν περὶ μὲν τοῦ ἀριθμοῦ παντὸς καὶ τῶν μαθηματικῶν τὸ μηθὲν συμβάλλεσθαι ἀλλήλοις τὰ πρότερα τοῖς ὕστερον (μὴ ὄντος γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ οὐθὲν ἧττον τὰ μεγέθη ἔσται τοῖς τὰ μαθηματικὰ μόνον εἶναι φαμένοις, καὶ τούτων μὴ ὄντων ἡ ψυχὴ καὶ τὰ σώματα τὰ αἰσθητά: οὐκ ἔοικε δ' ἡ φύσις ἐπεισοδιώδης οὖσα ἐκ τῶν φαινομένων, ὥσπερ μοχθηρὰ τραγῳδία).

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1075b27-28] εἰ δ' ἔσται τὰ εἴδη ἢ οἱ ἀριθμοί, οὐδενὸς αἴτια: εἰ δὲ μή, οὔτι κινήσεώς γε.

[17] (3)[1] İmdi eğer böyleyse, bunların[2] doğası nedir ve bunlar ne menem şeylerdir? Zira eğer düşünülür olanlar kimilerinin söylediği üzere yalnızca matematiğin nesneleri <sınıfına> dâhilse, ne bunların duyulur olanlarla bağı kolayca görülebilir türdendir, ne de bunlar evren için bir ehemmiyet taşır görünürler. Nitekim onlar kendinde hiçbir doğaya sahip olmayan ama bizim tarafımızdan tesis edilip <şeylere> atfedilen şekiller, biçimler ve oranlar gibi düşünülürler. Eğer böyle olmasalar, bunların kendilerinde yaşam ve devinim üreten doğal şeylerle hiçbir bağları olmazdı—kimilerinin aslolan ve en üstün olarak konumlandırdığı sayının bile.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1090b14-21] [14] Dahası, kolayca ikna olabilen biri değilsek, önde ya da sonra gelmek bakımından biri diğeriyle kıyaslanmayan tüm sayılar ve matematiksel nesnelerin soruşturmasını daha ileriye taşıyabiliriz (zira hiçbir sayı olmasaydı bile, yalnızca matematiğin nesnelerinin olduğunu iddia edenler için, büyüklükler yine de var olurdu ve bunların hiçbiri olmasa bile, yine de ruh ve duyumsanabilir cisimler olurdu, ancak görünenlerden, doğanın tıpkı kötü bir tragedyadaki gibi kopuk kopuk olduğu çıkmaz).

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1075b27-28] Eğer biçimler ya da sayılar ilke olsalardı, hiçbir şeyin nedeni <olamazlardı>, ya da en azından devinimin.

[2] Düşünülür olanların.

(4)[1] Εἰ δ' ἑτέρα τις οὐσία προτέρα καὶ κρείττων ἐστίν, ταύτην πειρατέον λέγειν πότερον μία τις κατ' ἀριθμὸν ἢ κατ' εἶδος ἢ κατὰ γένος. Εὐλογώτερον δ' οὖν ἀρχῆς φύσιν ἐχούσας ἐν ὀλίγοις εἶναι καὶ περιττοῖς, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρώτοις καὶ ἐν τῷ πρώτῳ.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ*, 987b11-18] τὴν δὲ μέθεξιν τοὔνομα μόνον μετέβαλεν: οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μεθέξει, τοὔνομα μεταβαλών. τὴν μέντοι γε μέθεξιν ἢ τὴν μίμησιν ἥτις ἂν εἴη τῶν εἰδῶν ἀφεῖσαν ἐν κοινῷ ζητεῖν. ἔτι δὲ παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ εἴδη τὰ μαθηματικὰ τῶν πραγμάτων εἶναί φησι μεταξύ, διαφέροντα τῶν μὲν αἰσθητῶν τῷ ἀΐδια καὶ ἀκίνητα εἶναι, τῶν δ' εἰδῶν τῷ τὰ μὲν πόλλ' ἄττα ὅμοια εἶναι τὸ δὲ εἶδος αὐτὸ ἓν ἕκαστον μόνον.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ*, 1028b4-6] καὶ δὴ καὶ τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν, τοῦτό ἐστι τίς ἡ οὐσία (τοῦτο γὰρ οἱ μὲν ἓν εἶναί φασιν οἱ δὲ πλείω ἢ ἕν, καὶ οἱ μὲν πεπερασμένα οἱ δὲ ἄπειρα).

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1016b31-35] ἔτι δὲ τὰ μὲν κατ' ἀριθμόν ἐστιν ἕν, τὰ δὲ κατ' εἶδος, τὰ δὲ κατὰ γένος, τὰ δὲ κατ' ἀναλογίαν, ἀριθμῷ μὲν ὧν ἡ ὕλη μία, εἴδει δ' ὧν ὁ λόγος εἷς, γένει δ' ὧν τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς κατηγορίας, κατ' ἀναλογίαν δὲ ὅσα ἔχει ὡς ἄλλο πρὸς ἄλλο.

[4b6] (4)[1] Ama eğer önde gelen ve daha üstün başka *ousia*lar varsa, bunların sayıya mı, biçime mi yoksa cinse mi karşılık gelen şeyler olduğunu temellendirmeye çalışmalı. İmdi bir ilkenin doğasına sahip olmakla, bunların, aslolanlar sınıfına dâhil ve aslolanda olmasalar bile, nadir ve sıradışı şeylerden olmaları gayet makul.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 987b11-18] Değişen yalnızca 'pay alma' terimi olmuştur; zira Pythagorasçılar varolanların sayıları 'taklit' ederek var olduklarını söylemişlerdir, Platon ise <sadece> bu terimi değiştirerek, pay aldıklarını. Bu biçimleri taklit etmenin ya da onlardan pay almanın ne olabileceği sorusunu ise ortaklaşa hareket edercesine <ucu açık> bırakmışlardır. Dahası, duyumsanabilir olanlarla biçimlerin dışında, bunların arasında, duyumsanabilir olanlardan ezeli ve devinimsiz olmakla, biçimlerden ise, onlarla pek çok benzerliği bulunmasına rağmen, biçimlerin her birinin kendisinin tek olması bakımından ayrılan 'matematiğin nesneleri'nin olduğunu.
****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1028b4-6] Gerçekten de, eskiden beri cevabı aranagelen, hal-i hazırda sorulmakta olan ve daima sorulacak olan "varolan nedir?" sorusu, "*ousia* nedir?" sorusunun aynıdır. Nitekim bazılarının 'bir' olduğunu söylediği, bazılarınınsa 'birden fazla' dediği, bunların bir kısmının sonlu sayıda olduğunu iddia ettiği, bir kısmının da sonsuz kabul ettiği budur.
****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1016b31-35] Dahası, bazı şeyler sayıca 'bir'dir, bazıları türce, bazıları cinsçe, bazılarıysa benzetme bakımından; sayıca <bir olanlar> maddesi 'bir' olanlar, türce <bir olanlar> ifadesi 'bir' olanlar, cinsçe bir olanlar kategorilerinin şekli aynı olanlar, benzetme bakımından <bir olanlar> ise aynı başka şeyle ilişkisi olanlardır.

(5)[1] Τίς δ' οὖν αὕτη καὶ τίνες, εἰ πλείους, πειρατέον ἐμφαίνειν ἁμῶς γέ πως εἴτε κατ' ἀναλογίαν εἴτε κατ' ἄλλην ὁμοίωσιν. Ἀνάγκη δ' ἴσως δυνάμει τινὶ καὶ ὑπεροχῇ τῶν ἄλλων λαμβάνειν, ὥσπερ ἂν εἰ τὸν θεόν· θεία γὰρ ἡ πάντων ἀρχή, δι' ἧς ἅπαντα καὶ ἔστιν καὶ διαμένει. Τάχα μὲν οὖν ῥᾴδιον τὸ οὕτως ἀποδοῦναι, χαλεπὸν δὲ σαφεστέρως ἢ πιστικωτέρως.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1073a14-18] πότερον δὲ μίαν θετέον τὴν τοιαύτην οὐσίαν ἢ πλείους, καὶ πόσας, δεῖ μὴ λανθάνειν, ἀλλὰ μεμνῆσθαι καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀποφάσεις, ὅτι περὶ πλήθους οὐθὲν εἰρήκασιν ὅ τι καὶ σαφὲς εἰπεῖν.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 983a7-11] μόνη δ᾽ αὕτη τούτων ἀμφοτέρων τετύχηκεν: ὅ τε γὰρ θεὸς δοκεῖ τῶν αἰτίων πᾶσιν εἶναι καὶ ἀρχή τις, καὶ τὴν τοιαύτην ἢ μόνος ἢ μάλιστ᾽ ἂν ἔχοι ὁ θεός. ἁναγκαιότεραι μὲν οὖν πᾶσαι ταύτης, ἀμείνων δ᾽ οὐδεμία.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1064a34-b1] περὶ τὸ χωριστὸν ἄρα ὂν καὶ ἀκίνητον ἑτέρα τούτων ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστημῶν ἔστι τις, εἴπερ [35] ὑπάρχει τις οὐσία τοιαύτη, λέγω δὲ χωριστὴ καὶ ἀκίνητος, ὅπερ πειρασόμεθα δεικνύναι. καὶ εἴπερ ἔστι τις τοιαύτη φύσις ἐν τοῖς οὖσιν, ἐνταῦθ᾽ ἂν εἴη που καὶ τὸ θεῖον, καὶ αὕτη ἂν εἴη πρώτη καὶ κυριωτάτη ἀρχή.

[11] (5)[1] İmdi bunun ne olduğunu ya da —eğer birden çoksa— bunların neler olduğunu öyle ya da böyle bir biçimde benzetme kurarak ya da başka bir benzerlik yoluyla açıklığa kavuşturmaya çalışmalı. Belki de bunu tıpkı tanrı gibi bir çeşit güç ya da diğer şeyleri aşma olarak kavramak gerekiyor. Zira tanrısal olan her şeyin ilkesidir—her şey onun sayesinde vardır ve olagelir. İmdi bunu bu şekilde çabucak tanıtlamak kolay, ama bunu daha açık-seçik veya daha ikna edici bir şekilde yapmak zor.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1073a14-18] Acaba tek olarak mı ele alınmalı bu çeşit *ousia* yoksa çok mu ve <çoksa> kaç, gözden kaçırmamalı, ayrıca diğerlerinin de söylediklerini hatırlamalı ki, *ousia*ların çokluğu üzerine açıkça sözünü etmeye değer hiçbir şey söylememişlerdir.
****

[Aristoteles, *Metafizik*, 983a7-11] Öte yandan yalnızca bu bunların ikisini birden sağlayabilir; zira tanrının her şeyin nedeni ve bir çeşit ilke olduğu düşünülür ve bu gibi <bilgiye> yalnızca ya da en çok tanrının sahip olabileceği. Öyleyse <diğerlerinin> hepsi bundan daha gerekli olsa da, hiçbiri daha iyi değildir.
****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1064a34-b1] O zaman, müstakil ve devinimsiz olanlara dair, bu ikisinden başka bir bilim vardır, tabii eğer böyle bir *ousia* bulunuyorsa —müstakil ve devinimsiz olanı kastediyorum— işte ispatlamayı deneyeceğimiz budur. Ve eğer varolanlar arasında böyle bir doğa varsa, tanrısal olan da burada olsa gerektir, bu ise asıl ve en önemli ilke.

(5.1)[1] Τοιαύτης δ' οὔσης τῆς ἀρχῆς, ἐπείπερ συνάπτει τοῖς αἰσθητοῖς, ἡ δὲ φύσις ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἐν κινήσει καὶ τοῦτ'αὐτῆς τὸ ἴδιον, δῆλον ὡς αἰτίαν θετέον ταύτην τῆς κινήσεως. Ἐπεὶ δ' ἀκίνητος καθ' αὑτήν, φανερὸν ὡς οὐκ ἂν εἴη τῷ κινεῖσθαι τοῖς τῆς φύσεως αἰτία, ἀλλὰ λοιπὸν ἄλλῃ τινὶ δυνάμει κρείττονι καὶ προτέρᾳ· τοιαύτη δ' ἡ τοῦ ὀρεκτοῦ φύσις, ἀφ' ἧς ἡ κυκλικὴ ἡ συνεχὴς καὶ ἄπαυστος. Ὥστε ˊκαὶˋ κατ' ἐκεῖνο λύοιτο ἂν τὸ μὴ εἶναι κινήσεως ἀρχὴν ἢ εἰ κινούμενον κινήσει.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1018b22-26]τὰ δὲ κατὰ δύναμιν (τὸ γὰρ ὑπερέχον τῇ δυνάμει πρότερον, καὶ τὸ δυνατώτερον: τοιοῦτον δ' ἐστὶν οὗ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀνάγκη ἀκολουθεῖν θάτερον καὶ τὸ ὕστερον, ὥστε μὴ κινοῦντός τε ἐκείνου μὴ κινεῖσθαι καὶ κινοῦντος κινεῖσθαι: ἡ δὲ προαίρεσις ἀρχή).

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1072a19-25] ἐπεὶ δ' οὕτω τ' ἐνδέχεται, καὶ εἰ μὴ οὕτως, ἐκ νυκτὸς ἔσται καὶ ὁμοῦ πάντων καὶ ἐκ μὴ ὄντος, λύοιτ' ἂν ταῦτα, καὶ ἔστι τι ἀεὶ κινούμενον κίνησιν ἄπαυστον, αὕτη δ' ἡ κύκλῳ (καὶ τοῦτο οὐ λόγῳ μόνον ἀλλ' ἔργῳ δῆλον), ὥστ' ἀΐδιος ἂν εἴη ὁ πρῶτος οὐρανός. ἔστι τοίνυν τι καὶ ὃ κινεῖ. ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμενον καὶ κινοῦν καὶ μέσον, τοίνυν ἔστι τι ὃ οὐ κινούμενον κινεῖ, ἀΐδιον καὶ οὐσία καὶ ἐνέργεια οὖσα.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1071b10-11] κίνησις δ' οὐκ ἔστι συνεχὴς ἀλλ' ἢ ἡ κατὰ τόπον, καὶ ταύτης ἡ κύκλῳ.

[18] (5.1)[1] Bu gibi bir şey ilke olacaksa, mademki duyumsanabilir olanlarla bir bağı vardır, doğa ise basitçe söylemek gerekirse devinim halindedir ve ona özgü olan budur, açık ki bunu devinimlerin nedeni olarak konumlandırmak gerekir. Öte yandan, mademki kendi başına devinimsizdir, görünen o ki, onun doğal varolanların nedeni olması devinmekte olması[2] bakımından değildir—geriye kalan, onun hâkim ve önde gelen başka bir güç olması. Dairesel, sürekli ve dur durak bilmeyen <devinimin> kendisine bağlı olduğu 'iştah duyulan'ın doğası böyle bir şeydir. O halde devinen bir şey devindirmedikçe devinimin bir başlangıcının olamayacağı <sorunu> bu minvalde çözülmüş olsa gerektir.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1018b22-26] Bazıları da güç bakımından <önde gelirler>, zira güç bakımından üstün olan ve de daha güçlü olan önde gelir, tercihi diğerleri yahut sonra gelenlerce zorunlu olarak takip edilen böyledir, o halde önceki devinmediğinde <güç bakımından sonra gelen> devinmeyecek, devindiğindeyse devinecektir (tercih de bir ilkedir).

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1072a19-25] Mademki ancak bu şekilde <olması> beklenir, öyle olmasaydı karanlıktan, "hemhal her şey"den ve var olmayandan olurdu, öyleyse bunlar çözülmüş sayılabilir; demek ki daima devinen, devinimi durmayan bir şey var—o da <devinimi> dairesel olan (ve bu sadece ifadece değil işçe de açık). O halde ezeli olabilir birinci gök. Demek ki onu da devindiren bir şey var. Mademki devindirilen hem devindiren hem orta, demek ki devindirilmeden devindiren bir şey var; ezeli olan, hem *ousia* hem de etkinlik olan.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1071b10-11] Devinim yere göre olanın haricinde sürekli değildir—bunun da <yalnızca> dairesel olanı <sürekli>.

[2] Ya da "devindirilmesi".

(6)[1] Μέχρι μὲν δὴ τούτων οἷον ἄρτιος ὁ λόγος, ἀρχήν τε ποιῶν μίαν πάντων καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν οὐσίαν ἀποδιδούς, ἔτι δὲ μὴ διαιρετὸν μηδὲ ποσόν τι λέγων ἀλλ' ἁπλῶς ἐξαίρων εἰς κρείττω τινὰ μερίδα καὶ θειοτέραν (οὕτω γὰρ μᾶλλον ἀποδοτέον ἢ τὸ διαιρετὸν καὶ μεριστὸν ἀφαιρετέον· ἅμα γὰρ ἐν ὑψηλοτέρῳ τε καὶ ἀληθινωτέρῳ λόγῳ τοῖς λέγουσιν ἡ ἀπόφασις), τὸ δὲ μετὰ ταῦτ'ἤδη λόγου δεῖται πλείονος περὶ τῆς ἐφέσεως, ποία καὶ τίνων, ἐπειδὴ πλείω τὰ κυκλικὰ καὶ αἱ φοραὶ τρόπον τινὰ ὑπεναντίαι καὶ τὸ ἀνήνυτον καὶ οὗ χάριν ἀφανές. Εἴτε γὰρ ἓν τὸ κινοῦν, ἄτοπον τὸ μὴ πάντα τὴν αὐτήν· εἴτε καθ' ἕκαστον ἕτερον αἴτ'ἀρχαὶ πλείους— ὥστε τὸ σύμφωνον αὐτῶν εἰς ὄρεξιν ἰόντων τὴν ἀρίστην οὐθαμῶς φανερόν.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1073a3-14] ὅτι μὲν οὖν ἔστιν οὐσία τις ἀΐδιος καὶ ἀκίνητος καὶ κεχωρισμένη τῶν αἰσθητῶν, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων: δέδεικται δὲ καὶ ὅτι μέγεθος οὐδὲν ἔχειν ἐνδέχεται ταύτην τὴν οὐσίαν ἀλλ᾽ ἀμερὴς καὶ ἀδιαίρετός ἐστιν (κινεῖ γὰρ τὸν ἄπειρον χρόνον, οὐδὲν δ᾽ ἔχει δύναμιν ἄπειρον πεπερασμένον: ἐπεὶ δὲ πᾶν μέγεθος ἢ ἄπειρον ἢ πεπερασμένον, πεπερασμένον μὲν διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἔχοι μέγεθος, ἄπειρον δ᾽ ὅτι ὅλως οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἄπειρον μέγεθος): ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι ἀπαθὲς καὶ ἀναλλοίωτον: πᾶσαι γὰρ αἱ ἄλλαι κινήσεις ὕστεραι τῆς κατὰ τόπον. ταῦτα μὲν οὖν δῆλα διότι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

[5a5] (6)[1] Temellendirme artık hazır, bu <akıl yürütme> her şey için tek bir ilke ortaya koyar ve onun etkinliğiyle[2] *ousia*sını verir, dahası, onun ne bölünebilir ne de nicelikli bir şey olduğunu söyler ve onu mutlak anlamda daha hâkim ve daha tanrısal bir konuma yükseltir (zira bölünebilir ve parçalanabilir olmayı bir kenara bırakmaktan ziyade bu şekilde kanıtlamalı; nitekim <bir şeyi ele alıp onu> reddedenler aynı zamanda hem daha yüksek hem de hakikate daha yakın bir akıl yürütmede bulunurlar). Öte yandan bundan sonrası itki hakkında daha öte temellendirmelere ihtiyaç duyar (nasıl ve hangi yönde?) çünkü dairesel devinen <gök cisimleri> çok sayıdadırlar ve bunların yer değiştirmeleri belli bir tarzda aksi yönde karşılanır, ayrıca onların hiç bitmezlikleri ve neyin uğruna[3] oldukları açık değildir. Zira eğer devindirici 'bir'se, hepsinin aynı <yönde yer değiştirmemesi> saçma, öte yandan her biri için başka başka olan birden fazla ilke varsa, bu durumda onların uyum içinde en iyi iştaha yönelmesi hiçbir şekilde açık değil.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1073a3-14] Ki öyleyse ezeli ve devinimsiz olan ve duyumsanabilir olanlardan müstakil bir *ousia* var; söylenenlerden açık. Gösterildi ki bu *ousia*nın büyüklüğe sahip olması mümkün değil, zira o kısımsız ve bölünemezdir (zira sonsuz zaman boyunca devindirir, hiçbir sınırlı olansa sonsuz imkâna sahip değil, mademki her büyüklük ya sonsuz ya da sınırlı, sınırlı olan bu yüzden sonsuz büyüklüğe sahip olamaz, sonsuz olansa zaten büyüklüğe sahip değil ki, genel olarak hiçbir sonsuz büyüklük yoktur). Ayrıca açık ki o etkilenmeyen ve başkalaşmayandır; zira tüm diğer devinimler yere göre olandan sonradır. Öyleyse neden bu tarzda olduğu, söylenenlerden açık.

[2] Ya da "işlerliğiyle" (*energeia*).

[3] Ereksel nedenleri.

(7)[1] Τὸ δὲ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν σφαιρῶν τῆς αἰτίας μείζονα ζητεῖ λόγον· οὐ γὰρ ˹οἰκεῖος˺ ὅ γε τῶν ἀστρολόγων.

(8)[2] Ἄπορον δὲ καὶ πῶς ποτε φυσικὴν ὄρεξιν ἐχόντων οὐ τὴν ἠρεμίαν διώκουσιν ἀλλὰ τὴν κίνησιν. Τί οὖν ἅμα τῇ μιμήσει φασὶν ἐκεῖνο ὁμοίως ὅσοι τε τὸ ἓν καὶ ὅσοι τοὺς ἀριθμοὺς λέγουσιν; καὶ γὰρ αὐτοὶ τοὺς ἀριθμούς φασιν τὸ ἕν.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1073b3-8] τὸ δὲ πλῆθος ἤδη τῶν φορῶν ἐκ τῆς οἰκειοτάτης φιλοσοφίᾳ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν δεῖ σκοπεῖν, ἐκ τῆς ἀστρολογίας: αὕτη γὰρ περὶ οὐσίας αἰσθητῆς μὲν ἀϊδίου δὲ ποιεῖται τὴν θεωρίαν, αἱ δ᾽ ἄλλαι περὶ οὐδεμιᾶς οὐσίας, οἷον ἥ τε περὶ τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὴν γεωμετρίαν.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1074a14-17] τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῶν σφαιρῶν ἔστω τοσοῦτον, ὥστε καὶ τὰς οὐσίας καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς ἀκινήτους καὶ τὰς αἰσθητὰς τοσαύτας εὔλογον ὑπολαβεῖν (τὸ γὰρ ἀναγκαῖον ἀφείσθω τοῖς ἰσχυροτέροις λέγειν).

[2] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1083a18-27] τι μὲν οὖν, εἴπερ εἰσὶν ἀριθμοὶ αἱ ἰδέαι, οὔτε συμβλητὰς τὰς μονάδας ἁπάσας ἐνδέχεται εἶναι, φανερόν, οὔτε ἀσυμβλήτους ἀλλήλαις οὐδέτερον τῶν τρόπων: ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ὡς ἕτεροί τινες λέγουσι περὶ τῶν ἀριθμῶν λέγεται καλῶς. εἰσὶ δ᾽ οὗτοι ὅσοι ἰδέας μὲν οὐκ οἴονται εἶναι οὔτε ἁπλῶς οὔτε ὡς ἀριθμούς τινας οὔσας, τὰ δὲ μαθηματικὰ εἶναι καὶ τοὺς ἀριθμοὺς πρώτους τῶν ὄντων, καὶ ἀρχὴν αὐτῶν εἶναι αὐτὸ τὸ ἕν. ἄτοπον γὰρ τὸ ἓν μὲν εἶναί τι πρῶτον τῶν ἑνῶν, ὥσπερ ἐκεῖνοί φασι, δυάδα δὲ τῶν δυάδων μή, μηδὲ τριάδα τῶν τριάδων: τοῦ γὰρ αὐτοῦ λόγου πάντα ἐστίν.

[5a20] (7)[1] Kürelerin çok sayıda olmasına gelince, bunun nedenleri de derinlemesine bir temellendirilmeyi gerektirir; zira gökbilimcilerin <açıklamaları> pek de yerinde değil.

[5a23] (8)[2] Bizi açmaza düşüren bir mesele de bunların, doğal bir iştahla, nasıl olup da durağanlığa değil de devinime yöneldiğidir. İmdi 'bir'den ve sayılardan söz edenlerle birlikte, onlarınkine benzer şekilde, bir anlamda onları taklit ederek bunu söylemek niye? Nitekim berikiler[3] de sayıların 'bir' olduğunu söylüyor.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1073b3-8] İmdi yer değiştirmelerin sayısını matematiksel bilimlerin felsefeye en yakın olanından, yani astronomiden hareketle görmek gerekli; zira bunlar temaşa etkinliklerini duyumsanabilir ve ezeli *ousia*lar üzerine kurar; oysa aritmetik ve geometri gibi diğerleri *ousia* olmayanların üzerine.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1074a14-17] Öyleyse kürelerin sayısı tam da bu kadardır, o zaman birer devinimsiz ilkeler olan *ousia*ların sayısını kürelerin sayısıyla aynı varsaymak makul (gerekli <sayıyı> bırakalım doğrucu davutlar söylesin).

[2] [Aristoteles, *Metafizik*, 1083a18-27] Bunlar —mutlak anlamda olsun, bir nevi sayı anlamında olsun— *idea*ların var olduğuna inanmayan, ama matematiğin nesnelerinin var olduğuna, sayıların varolanların aslı olduğuna ve onların ilkesinin de 'bir'in kendisi olduğuna inananlardır. Zira öncekilerin söylediği gibi, 'bir'lerin arasında bir asıl 'bir'in olması, ama ikilerin arasında <böyle> bir ikinin ya da üçlerin arasında <böyle bir> üçün olmaması saçmadır; nitekim aynı akıl yürütme hepsi için <geçerlidir>.

[3] Sayılardan söz edenler, Pythagorasçılar.

(8.1)[1] Εἰ δ' ἡ ἔφεσις, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἀρίστου, μετὰ ψυχῆς, εἰ μή τις λέγοι καθ' ὁμοιότητα καὶ μεταφοράν, ἔμψυχ' ἂν εἴη τὰ κινούμενα. Ψυχῇ δ' ἅμα δοκεῖ καὶ κίνησις ὑπάρχειν (ζωὴ γὰρ τοῖς ἔχουσιν, ἀφ' ἧς καὶ αἱ ὀρέξεις πρὸς ἕκαστον, ὥσπερ καὶ τοῖς ζῴοις, ἐπεὶ καὶ αἱ αἰσθήσεις καίπερ ἐν τῷ πάσχειν οὖσαι δι' ἑτέρων, ὅμως ⸀ὡς⸁ ἐμψύχοι⸀ς⸁ γίνονται). Εἰ δ' οὖν τῆς κυκλικῆς αἴτιον τὸ πρῶτον, οὐ τῆς ἀρίστης ἂν εἴη· κρεῖττον γὰρ ἡ τῆς ψυχῆς, καὶ πρώτη δὴ καὶ μάλιστα ἡ τῆς διανοίας, ἀφ' ἧς καὶ ἡ ὄρεξις.

[1] [Ἀριστοτέλης, *Περὶ Ψυχῆς*, 413b1-2] Τὸ μὲν οὖν ζῆν διὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὑπάρχει τοῖς ζῶσι, τὸ δὲ ζῷον διὰ τὴν αἴσθησιν πρώτως·

[28] (8.1)[1] Öte yandan itki, özellikle de en iyiye doğru olanı, ruhla[2] birliktedir, eğer bir benzerlik bakımından yahut bir benzeşim kurarak konuşulmuyorsa, devinenler ruha sahip[3] olsa gerektir. Aynı zamanda devinim de ruhta bulunur (zira <ruh> ona sahip olan için yaşamdır, her bir şeye yönelik iştah ona bağlıdır, tıpkı hayvanlar için de olduğu gibi, nitekim duyumsama bir başkası tarafından etkilenmede sözkonusu olsa da, ruh taşıyan bir şey olarak <hayvanlarda> meydana gelir). Öyleyse aslolan[4] eğer dairesel <devinimin> nedeniyse, en iyininki olamaz, zira ruhun <devinimi> daha üstündür, ve hem ilk hem de en iyi <devinim> zihninkidir ki, iştah da ona bağlıdır.

[1] [Aristoteles, *Ruh Üzerine*, 413b1-2] İmdi yaşam yaşayanlarda bu ilke aracılığıyla bulunur, öte yandan hayvanlar içinse aslen duyumsama aracılığıyla.

[2] Ya da "canla".

[3] Ya da "canlı".

[4] Devinmeyen devindirici.

(9)[1] Τάχα δὲ καὶ τοῦτ' ἄν τις ἐπιζητήσειεν, διὰ τί τὰ κυκλικὰ μόνον ἐφετικά, τῶν δὲ περὶ τὸ μέσον οὐθὲν καίπερ κινητῶν ὄντων: πότερον ὡς ἀδύνατα ἢ ὡς οὐ διικνουμένου τοῦ πρώτου; Ἀλλὰ τοῦτό γ' ἄτοπον, εἰ δι' ἀσθένειαν· ἰσχυρότερον γὰρ ἄν τις ἀξιώσειεν τοῦ Ὁμήρου Διός, ὅς φησιν, αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ' αὐτῇ τε θαλάσσῃ. Ἀλλὰ λοιπὸν ὥσπερ ἄδεκτόν τι καὶ ἀσύνδετον εἶναι.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς* 335a25-30] Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἕνια γενητὰ καὶ φθαρτά, καὶ ἡ γένεσις τυγχάνει οὖσα ἐν τῷ περὶ τὸ μέσον τόπῳ, λεκτέον περὶ πάσης γενέσεως ὁμοίως πόσαι τε καὶ τίνες αὐτῆς αἱ ἀρχαί· ῥᾷον γὰρ οὕτω τὰ καθ' ἕκαστον θεωρήσομεν, ὅταν περὶ τῶν καθόλου λάβωμεν πρῶτον.

****

[Ἀριστοτέλης, *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς*, 336b28-31] ἐπεὶ γὰρ ἐν ἅπασιν ἀεὶ τοῦ βελτίονος ὀρέγεσθαί φαμεν τὴν φύσιν, βέλτιον δὲ τὸ εἶναι ἢ τὸ μὴ εἶναι (τὸ δ' εἶναι ποσαχῶς λέγομεν, ἐν ἄλλοις εἴρηται), τοῦτο δ' ἀδύνατον ἐν ἅπασιν ὑπάρχειν διὰ τὸ πόρρω τῆς ἀρχῆς ἀφίστασθα.

[5b10] (9)[1] Belki bu da sorulabilir, yani itilenin niçin yalnızca dairesel <devinen>ler olduğu. Öte yandan bunlar devingen varolanlar olsalar bile hiçbiri orta[2] ile doğrudan ilişkili değil. Acaba güçsüz oldukları için mi, yoksa aslolanın <onları aşıp ortaya> ulaşmayan bir şey olması sebebiyle mi? Fakat eğer zayıflıktan ötürü böyleyse, bu[3] saçma; nitekim <aslolanın> Homeros'un "sizinle[4] beraber yeri de denizi de sürüklerim" diyen Dios'undan[5] daha güçlü olması beklenir. Geriye kalan ise alıcı olmayan ve bağlantısız bir şey olur.

---

[1] [Aristoteles, *Oluş ve Bozuluş Üzerine*, 335a25-30] Mademki bazı şeyler oluş ve bozuluşa tabidir ve oluşlar genel olarak merkez civarı bir yerde gerçekleşir, tüm oluşların niceliği ve bunların hangi ilkelere dayandığı hakkında konuşalım; nitekim bu şekilde, yani önce tümelleri kavradığımızda, tek teklere ilişkin incelememiz de daha rahat ilerleyecektir.

****

[Aristoteles, *Oluş ve Bozuluş Üzerine*, 336b28-31] Doğanın daima ve her şeyde daha iyiye iştah duyduğunu ve var olmanın var olmamaktan daha iyi olduğunu (var olmanın farklı anlamlarını başka bir yerde dile getirmiştik), bunun ise onların ilkelerden epey uzaklaşmış olmaları sebebiyle her şeyde bulunmasının imkânsız söylüyoruz.

[2] Ya da "merkez". Ayaltı dünya.

[3] Beriki.

[4] Zeus kendisine meydan okumaya kalkışan diğer tanrılara sesleniyor.

[5] Zeus.

(10)[1] Τάχα δὲ πρότερον ζητήσειεν ἄν τις πῶς ἔχει, πότερα μέρη ταῦτα ἢ οὐ μέρη τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἰ μέρη, πῶς μέρη· νῦν γὰρ οἷον ἀπεωσμένα τῶν ἐντιμοτάτων οὐ μόνον κατὰ τὰς χώρας ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, εἴπερ ἡ κυκλικὴ τοιαύτη· συμβαίνει γὰρ οἷον κατὰ συμβεβηκὸς ὑπὸ τῆς κυκλικῆς περιφορᾶς καὶ εἰς τοὺς τόπους καὶ εἰς ἄλληλα τὰς μεταβολάς.

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 985a5-10] εἰ γὰρ τις ἀκολουθοίη καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διάνοιαν καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὑρήσει τὴν μὲν φιλίαν αἰτίαν οὖσαν τῶν ἀγαθῶν τὸ δὲ νεῖκος τῶν κακῶν: ὥστ᾽ εἴ τις φαίη τρόπον τινὰ καὶ λέγειν καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Ἐμπεδοκλέα, τάχ᾽ ἂν λέγοι καλῶς, εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων αἴτιον αὐτὸ τἀγαθόν ἐστι καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν.

[5b19] (10)[1] Belki de önce nasıl? diye sorulabilir: Acaba bunlar[2] göğün kısımları mı, yoksa değil mi, ve eğer <göğün> kısımlarıysalar, <bunlar> nasıl kısımlar? Şimdi bunlar en değerli şeylerden yalnızca yer bakımından değil ama etkinlik bakımından da itilmiş şeylerdir—tabii eğer dairesel <devinim> böyle bir şeyse. Nitekim yere göre ve birbirlerine doğru değişimleri ilineksel olarak dairesel yer değiştirme tarafından sağlanır.

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 985a5-10] Nitekim eğer biri bozuk/kekeleyen diline karşın Empedokles'in fikirlerini takip edebilir ve kavrarsa, dostluğun iyinin, kininse kötünün nedeni olduğunu fark edecektir; o halde eğer biri Empedokles'in bir anlamda 'iyi' ve 'kötü'nün ilkeler olduğunu söylediğini ve bunu söyleyen ilk kişi olduğunu öne sürerse, güzelce konuşmuş olabilir, tabii eğer tüm iyi olanların nedeni iyinin kendisi ise [kötülerinki de kötünün].

[2] Ayaltı dünyanın varolanları.

(10.1)[1] Εἰ δὲ καὶ τὸ ἄριστον ἀπὸ τοῦ ἀρίστου, κάλλιον ἄν τι παρὰ τοῦ πρώτου δέοι τῆς κυκλοφορίας—εἰ μὴ ἄρ' ἐκωλύετο τῷ μὴ δύνασθαι δέχεσθαι—τὸ γὰρ δὴ πρῶτον καὶ θειότατον πάντα τὰ ἄριστα βουλόμενον. Τάχα δὲ τοῦτο μὲν οἷον ὑπερβατόν τι καὶ ἀζήτητον—ἀξιοῖ γὰρ ὁ τοῦτο λέγων ἅπανθ' ὅμοια καὶ ἐν τοῖς ἀρίστοις εἶναι, μικράν τιν' ἢ μηδεμίαν ἔχοντα διαφοράν—

(11) τόδε δ'ἄν τις ἴσως ἀπορήσειεν πρὸς αὐτὸν τὸν πρῶτον οὐρανὸν ἀναφέρων, πότερον ἡ περιφορὰ τῆς οὐσίας ἐστὶν αὐτοῦ καὶ ἅμα τῷ πεπαῦσθαι φθείροιτ'ἄν, ἤ, εἴπερ ἐφέσει τινὶ καὶ ὀρέξει, κατὰ συμβεβηκός· εἰ μὴ ἄρα σύμφυτον αὐτῷ τὸ ὀρέγεσθαι καὶ οὐθὲν κωλύει τοιαῦτ' ἄττα τῶν ὄντων ὑπάρχειν.

(12) Ἴσως δ' ἂν εἴη καὶ ἀφελόντα τὴν ὄρεξιν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς κινήσεως ἀπορεῖν, εἰ ἀφαιρεθεῖσα φθείροι ἂν τὸν οὐρανόν.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1075a11-23] ἐπισκεπτέον δὲ καὶ ποτέρως ἔχει ἡ τοῦ ὅλου φύσις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον, πότερον κεχωρισμένον τι καὶ αὐτὸ καθ᾽ αὑτό, ἢ τὴν τάξιν. ἢ ἀμφοτέρως ὥσπερ στράτευμα; καὶ γὰρ ἐν τῇ τάξει τὸ εὖ καὶ ὁ στρατηγός, καὶ μᾶλλον οὗτος: οὐ γὰρ οὗτος διὰ τὴν τάξιν ἀλλ᾽ ἐκείνη διὰ τοῦτόν ἐστιν. πάντα δὲ συντέτακταί πως, ἀλλ᾽ οὐχ ὁμοίως, καὶ πλωτὰ καὶ πτηνὰ καὶ φυτά: καὶ οὐχ οὕτως ἔχει ὥστε μὴ εἶναι θατέρῳ πρὸς θάτερον μηδέν, ἀλλ᾽ ἔστι τι. πρὸς μὲν γὰρ ἓν ἅπαντα συντέτακται, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ τοῖς ἐλευθέροις ἥκιστα ἔξεστιν ὅ τι ἔτυχε ποιεῖν, ἀλλὰ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα τέτακται, τοῖς δὲ ἀνδραπόδοις καὶ τοῖς θηρίοις μικρὸν τὸ εἰς τὸ κοινόν, τὸ δὲ πολὺ ὅ τι ἔτυχεν: τοιαύτη γὰρ ἑκάστου ἀρχὴ αὐτῶν ἡ φύσις ἐστίν.

[26] (10.1)[1] Ama eğer en iyi de en iyiden çıkıyorsa, aslolandan dairesel yer değiştirmeyi aşan bir şey çıkmalı (tabii eğer alma imkânı taşımamak bakımından engellenmezlerse), nitekim aslolan ve en tanrısal olan tüm en iyileri isteyendir. Fakat belki de bu <iddia> üzerinde durulmayan ve soruşturulmamış bir şey gibi <görünebilir> —zira bunu söyleyen biri her şeyi küçük farklarla veya hiç fark olmaksızın benzer ve en iyiler arasında olarak değerlendirir—
[6a5] (11) Öte yandan birinci göğün kendisine yönelik ise belki de şu açmaza düşülebilir: Acaba dönüş hareketi onun *ousia*sına ait bir şey midir ve durmuş olmasıyla birlikte <o da> ortadan kalkar mı, yoksa —<dönüş hareketi> bir çeşit itki ve iştahla <gerçekleşiyorsa>— bu ilineksel midir? Tabii eğer iştah duymak onun doğasına ait bir şey değilse ve bazı varolanların böyle olmasına engel hiçbir şey yoksa.
[6a12] (12) Belki de, iştah göz ardı edilirse, devinimin kendisi hakkında bir açmaza sürüklenilebilir: Acaba onun devre dışı kalışı göğün de ortadan kalkması anlamına mı gelir?

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1075a11-23] Bütünün doğasının iyiye ve en iyiye nasıl sahip olduğu dikkate alınmalı, acaba müstakil ve kendi gereği kendisi olan bir şey olarak mı, yoksa bir sıra düzeni içinde mi? Yoksa tıpkı seferdeki birlikler gibi ikisi bir arada mı? Zira orada iyi olan hem düzende hem de komutanda, daha ziyade de berikinde, zira o düzenden ötürü var değil, ama öteki onun sayesinde var. Her şey (balıklar, kuşlar, bitkiler...) bir biçimde bir düzen içinde bir arada, ancak benzer şekilde değil; ama öyle birinin diğeriyle bir ilişkisi olmaması gibi de değil, aksine bir ilişki var. Zira 'bir'e doğru her şey bir sıra düzeni içinde bir arada, tıpkı bir evde özgür olanlar için gelişigüzel eylemenin en az izin verilir bir şey olması, ancak <davranışların> hepsinin veya çoğunun önceden düzenlenmiş olması, öte yandan kölelerin ve çiftlik hayvanlarının yapıp etmelerinin küçük bir kısmının ortak <iyiye> yönelik, bunların büyük bölümününse gelişigüzel olması gibi (nitekim onların her birinin doğası bu tür bir ilkedir).

(13)[1] Καὶ τοῦτο μὲν ὥσπερ ἑτέρων λόγων, ἀπὸ δ' οὖν ταύτης ἢ τούτων τῶν ἀρχῶν ἀξιώσειεν ἄν τις (τάχα δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἄρ', ἄν τις τίθηται) τὰ ἐφεξῆς εὐθὺς ἀποδιδόναι καὶ μὴ μέχρι του προελθόντα παύεσθαι. Τοῦτο γὰρ τελέου καὶ φρονοῦντος ὅπερ Ἀρχύτας ποτ' ἔφη ποιεῖν Εὔρυτον διατιθέντα τινὰς ψήφους· λέγειν γὰρ ὡς ὅδε μὲν ἀνθρώπου ὁ ἀριθμός, ὅδε δὲ ἵππου, ὅδε δ' ἄλλου τινὸς τυγχάνει. Νῦν δ' οἵ γε πολλοὶ μέχρι τινὸς ἐλθόντες καταπαύονται, καθάπερ καὶ οἱ τὸ ἓν καὶ τὴν ἀόριστον δυάδα ποιοῦντες

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1092b9-16] οὐθὲν δὲ διώρισται οὐδὲ ὁποτέρως οἱ ἀριθμοὶ αἴτιοι τῶν οὐσιῶν καὶ τοῦ εἶναι, πότερον ὡς ὅροι (οἷον αἱ στιγμαὶ τῶν μεγεθῶν, καὶ ὡς Εὔρυτος ἔταττε τίς ἀριθμὸς τίνος, οἷον ὁδὶ μὲν ἀνθρώπου ὁδὶ δὲ ἵππου, ὥσπερ οἱ τοὺς ἀριθμοὺς ἄγοντες εἰς τὰ σχήματα τρίγωνον καὶ τετράγωνον, οὕτως ἀφομοιῶν ταῖς ψήφοις τὰς μορφὰς τῶν φυτῶν), ἢ ὅτι ὁ λόγος ἡ συμφωνία ἀριθμῶν, ὁμοίως δὲ καὶ ἄνθρωπος καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον; τὰ δὲ δὴ πάθη πῶς ἀριθμοί, τὸ λευκὸν καὶ γλυκὺ καὶ τὸ θερμόν;

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 993b19-31] ὀρθῶς δ᾽ ἔχει καὶ τὸ καλεῖσθαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας. θεωρητικῆς μὲν γὰρ τέλος ἀλήθεια πρακτικῆς δ᾽ ἔργον: καὶ γὰρ ἂν τὸ πῶς ἔχει σκοπῶσιν, οὐ τὸ ἀΐδιον ἀλλ᾽ ὃ πρός τι καὶ νῦν θεωροῦσιν οἱ πρακτικοί. οὐκ ἴσμεν δὲ τὸ ἀληθὲς ἄνευ τῆς αἰτίας: ἕκαστον δὲ μάλιστα αὐτὸ τῶν ἄλλων καθ᾽ ὃ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει τὸ συνώνυμον (οἷον τὸ πῦρ θερμότατον: καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὸ αἴτιον τοῦτο τῆς θερμότητος): ὥστε καὶ ἀληθέστατον τὸ τοῖς ὑστέροις αἴτιον τοῦ ἀληθέσιν εἶναι. διὸ τὰς τῶν ἀεὶ ὄντων ἀρχὰς ἀναγκαῖον ἀεὶ εἶναι ἀληθεστάτας (οὐ γάρ ποτε ἀληθεῖς, οὐδ᾽ ἐκείναις αἴτιόν τί ἐστι τοῦ εἶναι, ἀλλ᾽ ἐκεῖναι τοῖς ἄλλοις), ὥσθ᾽ ἕκαστον ὡς ἔχει τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ τῆς ἀληθείας.

[6a15] (13)[1] Bu da başka bir tartışmanın konusu gibi, ama şimdi biri bundan ve bu ilkelerden hareketle (belki de diğerlerinden de hareketle, biri <bunları> ortaya koyabilir) daha sonra gelenlerin[2] doğrudan verilmesini ve belli bir noktaya kadar gelip de orada durulmamasını bekleyebilir. Zira aklıbaşında bir yetişkinin <yapacağı> budur, tıpkı Arkhytas'ın zamanın birinde birtakım çakılları yerleştirirken Eurytos'un yaptığını söylediği gibi. Nitekim <Arkhytas, Eurytos'un> "bu insanın sayısı, bu atın, bu ise rastgele başka bir şeyin" dediğini <söyler>.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1092b9-16] Öte yandan, sayıların hangi anlamda *ousia*ların ve var olmanın nedeni olduklarının ayrımı hiçbir şekilde yapılmamıştır; acaba sınırlar olarak mı (noktaların büyüklüklerin sınırı olması gibi ve Eurytos'un her bir şeye bir sayı ataması gibi, sözgelişi insan için <şu sayı> ve at için <bu>, tıpkı sayıları üçgen ve dörtgen gibi <geometrik> şekiller olarak düzenleyen, bu şekilde doğal olanların *form*larını çakıl taşlarıyla taklit edenler gibi), ya da seslerin uyumu ve benzer şekilde insan ve diğer her bir şey sayıların oranı olduğu için mi? Öte yandan beyaz, tatlı ve sıcak gibi özellikler nasıl sayı olacaklar?

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 993b19-31] Felsefeye "hakikatin bilgisi" denmesi dosdoğrudur. Nitekim temaşa etmeye dayalı <bilgi türlerinin> ereği hakikattir, yapıp-etmeye dair olanlarınkiyse iş/etkinlik; zira yapıp-etmelerle meşgul olanlar bir şeyin nasıl olduğunu araştırsalar bile, ezeli olanı değil, göreli ve şimdi olanı temaşa ederler. Ama nedenler olmaksızın hakikati bilemeyiz; öte yandan <kaynağı olduğu niteliğin> eşadlısı kendisi aracılığıyla başkalarında da ortaya çıkan her bir şey en çok ve diğerlerinden <ziyade> odur (sözgelişi ateş en sıcak olandır, çünkü diğerlerinin sıcaklığının nedeni odur). O halde sonra gelen şeylerin doğru olmalarının nedeni olan onlardan daha doğrudur. Bu yüzden de daimi varolanların nedenlerinin de daima en doğru olması zorunlu. Nitekim <bunlar yalnızca> bazen doğru değiller, ne de öncekilerin var olmalarının bir nedeni vardır, aksine öncekiler başkalarının <nedenleridir>, her bir şey, tıpkı var olmaya sahip olduğu gibi, aynı şekilde, hakikate de sahiptir.

[2] Ya da "sıradakilerin", "ardılların" (*epheksês*).

τοὺς γὰρ ἀριθμοὺς γεννήσαντες καὶ τὰ ἐπίπεδα καὶ τὰ σώματα σχεδὸν τὰ ἄλλα παραλείπουσιν πλὴν ὅσον ἐφαπτόμενοι καὶ τοσοῦτο μόνον δηλοῦντες, ὅτι τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ἀορίστου δυάδος, οἷον τόπος καὶ κενὸν καὶ ἄπειρον, τὰ δ' ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν καὶ τοῦ ἑνός, οἷον ψυχὴ καὶ ἄλλ' ἄττα: χρόνος θ' ἅμα καὶ οὐρανὸς καὶ ἕτερα δὴ πλείω· τοῦ δ' οὐρανοῦ πέρι καὶ τῶν λοιπῶν οὐδεμίαν ἔτι ποιοῦνται μνείαν. Ὡσαύτως δ' οὐδ'οἱ περὶ Σπεύσιππον, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐθεὶς πλὴν Ξενοκράτης· οὗτος γὰρ ἅπαντά πως περιτίθησιν περὶ τὸν κόσμον, ὁμοίως αἰσθητὰ καὶ νοητὰ καὶ μαθηματικὰ καὶ ἔτι δὴ τὰ θεῖα. Πειρᾶται δὲ καὶ Ἑστιαῖος μέχρι τινός, οὐχ ὥσπερ εἴρηται περὶ τῶν πρώτων μόνον. Πλάτων μὲν οὖν ἐν τῷ ἀνάγειν εἰς τὰς ἀρχὰς δόξειεν ἂν ἅπτεσθαι τῶν ἄλλων εἰς τὰς ἰδέας ἀνάπτων, ταύτας δ' εἰς τοὺς ἀριθμούς, ἐκ δὲ τούτων εἰς τὰς ἀρχάς, εἶτα κατὰ τὴν γένεσιν μέχρι τῶν εἰρημένων· οἱ δὲ τῶν ἀρχῶν μόνον—ἔνιοι δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐν τούτοις· τὰ γὰρ ὄντα μόνον περὶ τὰς ἀρχάς. Συμβαίνει δὲ τοὐναντίον ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις μεθόδοις· ἐν ἐκείναις γὰρ τὰ μετὰ τὰς ἀρχὰς ἰσχυρότερα καὶ οἷον τελεώτερα τῶν ἐπιστημῶν· τάχα δὲ καὶ εὐλόγως· ἔνθα μὲν γὰρ τῶν ἀρχῶν, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἡ ζήτησις.

Ama şimdi, 'bir'i ve 'belirsiz ikili'yi <ilke> yapanlar gibi pek çoğu belli bir noktaya geldiğinde orada durur. Nitekim <bunlar> sayıları, düzlemleri ve katı cisimleri türetmiş olarak geri kalan her şeyi bir kenara bırakıp yalnızca şu kadarını kavrayıp açıklarlar ki yer, boşluk ve sonsuz belirsiz ikiliden, ruh ve —zaman, gök ve pek çok diğerleri gibi— bazı başka şeyler ise sayılardan ve 'bir'den <çıkar>; gök ve diğer meselelere ise hiçbir şekilde daha fazla temas etmezler. Ne Speusippos'un etrafındakiler <bunu yapar>, ne de Ksenokrates hariç diğerleri. Nitekim o[1] *kosmos* hakkında her şeyi bir biçimde yerli yerine oturtmuştu—duyulur ve düşünülür olanlar, matematiğin nesneleri ve dahası, tanrısal olanlar. Hestaios[2] da belli bir noktaya kadar <bunu yapmayı> dener, yani, söylendiği üzere, yalnızca aslolan hakkında <konuşmaz>. İmdi <varolanları> ilkelere indirgemede, Platon, her şeyi *idea*lara <geri götürerek> diğerlerini[3] de ele alır görünüyor—bunları sayılara, onlardan ilkelere, sonra da, oluş sırasına göre sözü edilen noktaya kadar. Diğerleri ise yalnızca ilkelerden <bahsediyor>; bazıları hakîkatin bunlarda olduğunu, çünkü varolanların yalnızca ilkelerin etrafında sözkonusu olduğunu <söylüyor>. Öte yandan diğer araştırma yöntemlerinde[4] bunun tam tersi ortaya çıkıyor. Zira bunlarda ilkeleri izleyen bilgiler daha sağlam ve daha tam gibi oluyor. Ama belki de böyle olması makul. Nitekim burada araştırma bizzat ilkeler hakkında, kalanında ise <konu> ilkelerden hareketle <elde edilenler>.

---

[1] Ksenokrates.

[2] Platon'un öğrencilerinden biri.

[3] İlke olmayanlar.

[4] Ya da "disiplinlerde".

(14)[1] Πῶς δέ ποτε χρὴ καὶ ποίας τὰς ἀρχὰς ὑποθέσθαι, τάχ' ἂν ἀπορήσειέν τις, πότερον ἀμόρφους καὶ οἷον δυναμικάς, ὥσπερ ὅσοι πῦρ καὶ γῆν, ἢ μεμορφωμένας, ὡς μάλιστα δέον ταύτας ὡρίσθαι, καθάπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ φησίν· τοῖς γὰρ τιμιωτάτοις οἰκειότατον ἡ τάξις καὶ τὸ ὡρίσθαι. (Φαίνεται δὲ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς σχεδὸν ἔχειν οὕτω ˙πλὴν ὀλίγαις,˙ καθάπερ ἡ γραμματικὴ καὶ μου[σική, καὶ ταῖς μαθηματικαῖς, συνακολουθεῖ δὲ καὶ τὰ μετὰ τὰς ἀρχάς· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὰς τέχνας ὁμοίως, αἵπερ τὴν φύσιν μιμοῦνται: καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰ ἄλλα κατὰ τὰς ἀρχάς.) Οἱ μὲν οὖν ἐμμόρφους πάσας, οἱ δὲ μόνον τὰς ὑλικάς, οἱ δ' ἄμφω [τὰς τ' ἐμμόρφους καὶ τὰς τῆς ὕλης,] ὡς ἐν ἀμφοῖν τὸ τέλεον, οἷον γὰρ ἐξ ἀντικειμένων τὴν ἅπασαν οὐσίαν.

---

[1] **[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1078a36-b2]** τοῦ δὲ καλοῦ μέγιστα εἴδη τάξις καὶ συμμετρία καὶ τὸ ὡρισμένον, ἃ μάλιστα δεικνύουσιν αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 983b6-8] τῶν δὴ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἴδει μόνας ὠήθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων.

[6b23] (14)[1] Belki de ilkelerin nasıl ve ne çeşit şeyler olarak konumlandırılacağı konusunda bir açmaza düşülebilir, acaba biçimsiz ve güçlü müdür, tıpkı ateş ve toprak gibi, yoksa biçimlenmiş mi? Nitekim <Platon'un> *Timaios*'ta söylediği gibi, bir anlamda en çok da bunların belirlenmiş olması gerekir, çünkü düzen ve belirlilik tam da en değerli olanlara özgüdür. (Bu, gramer ve müzik gibi küçük bir kısmı hariç, geriye kalan neredeyse tüm <bilgi türlerinde>, matematikte de, böyle görünür, ilkelerden sonra gelenler <ilkeleri> yakından takip eder. Dahası, zanaatler konusunda da benzer şekildedir ki, onlar da doğayı taklit eder; hem aletler hem diğerleri ilkelere karşılık gelir.) Öyleyse bazıları her şeyin biçimli olduğunu, bazıları yalnızca maddi olanların <var olduğunu söyler>, kimileriyse ikisinin bir aradalığının, yani hem biçimli hem maddi olanın ki, tam olan bu ikisinin bir aradalığındadır, nitekim tüm *ousia*lar karşıtlardan çıkar.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1078a36-b2] Güzel olanın en mükemmel biçimleri sıradüzeni, simetri ve belirlenmişliktir ki, bunları bilhassa matematik bilimler gözler önüne serer.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 983b6-8] Felsefeyle ilk uğraşanların pek çoğu her şeyin ilkelerinin yalnızca madde biçiminde olduğunu düşündüler.

(14.1)[1] Ἄλογον δὲ κἀκείνοις δόξειεν ἄν, εἰ ὁ μὲν ὅλος οὐρανὸς καὶ ἕκαστα τῶν μερῶν ἅπαντ' ἐν τάξει καὶ λόγῳ, καὶ μορφαῖς καὶ δυνάμεσιν καὶ περιόδοις, ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς μηθὲν τοιοῦτον ἀλλ' ὥσπερ «σάρξ, εἰκῇ κεχυμένων ὁ κάλλιστος», ˹ὥς˺ φησιν Ἡράκλειτος, «κόσμος». Καὶ κατὰ τοὐλάχιστον δ' ὡς εἰπεῖν λαμβάνουσιν ὁμοίως ἐν ἀψύχοις καὶ ἐμψύχοις· ὡρισμέναι γὰρ ἑκάστων αἱ φύσεις ὡς εἰπεῖν καίπερ αὐτομάτως γινομένων, τὰς δ' ἀρχὰς ἀορίστους εἶναι.

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1062a30-35] ἀπόδειξις μὲν οὖν οὐδεμία τούτων ἐστὶν ἁπλῶς, πρὸς μέντοι τὸν ταῦτα τιθέμενον ἀπόδειξις. ταχέως δ᾽ ἄν τις καὶ αὐτὸν τὸν Ἡράκλειτον τοῦτον ἐρωτῶν τὸν τρόπον ἠνάγκασεν ὁμολογεῖν μηδέποτε τὰς ἀντικειμένας φάσεις δυνατὸν εἶναι κατὰ τῶν αὐτῶν ἀληθεύεσθαι: νῦν δ᾽ οὐ συνιεὶς ἑαυτοῦ τί ποτε λέγει, ταύτην ἔλαβε τὴν δόξαν.

[7a10] (14.1)[1] Öte yandan bir yanda bütün bir gök ve onun hem biçim, hem güç, hem de zaman dilimi bakımından tümüyle bir düzen ve bir oran içinde olan tek tek kısımları, diğer yandaysa —Herakleitos'un "en güzel *kosmos* rastgele saçılmış et[2] yığını"[3] sözlerindeki gibi— hiçbir şekilde böyle olmayan ilkeler olması bunlara bile akla aykırı görünebilir. Ayrıca bunu en küçük şeye kadar götürür ve hem canlı hem de cansız varolanlarda bunu bir anlamda benzer kabul ederler, çünkü <onlar için> her birinin doğası —kendiliğinden oluşmuş olsalar bile— belirlidir, ilkeler ise belirsiz.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1062a30-35] Öyleyse bunların mutlak bir tanıtlaması olmasa bile, bunları ortaya koyana karşı <*ad hominem*> bir ispat vardır. Ve bu şekilde bizzat Herakleitos'u sorgulayan biri bile, onu hızlıca <birbirine> zıt önermelerin aynı şeyler hakkında doğru olmasının hiçbir zaman mümkün olmadığını kabul etmeye mecbur bırakabilirdi. Öte yandan o, kendi sözlerinin ne anlama geldiğini anlamaksızın bu kanıyı benimsedi.

[2] Ya da "saman".

[3] Fr. 124 DK.

(14.2)[1] Χαλεπὸν δὲ πάλιν αὖ τὸ τοὺς λόγους ἑκάστοις περιθεῖναι πρὸς τὸ ἕνεκά του συνάγοντας ἐν ἅπασιν—καὶ ἐν ζῴοις καὶ φυτοῖς καὶ ἐν αὐτῇ πομφόλυγι—πλὴν εἰ συμβαίνει τῇ ἑτέρων τάξει καὶ μεταβολῇ μορφάς τε παντοίας καὶ ποικιλίας γίνεσθαι τῶν περὶ τὸν ἀέρα καὶ τὴν γῆν· ὧν δὴ μέγιστόν τινες παράδειγμα ποιοῦνται τὰ περὶ τὰς ὥρας τὰς ἐτησίους ἐν αἷς καὶ ζῴων καὶ φυτῶν καὶ καρπῶν γενέσεις, οἷον γεννῶντος τοῦ ἡλίου.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1013a26-27] ἄλλον δὲ τὸ εἶδος καὶ τὸ παράδειγμα, τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι καὶ τὰ τούτου γένη (οἷον τοῦ διὰ πασῶν τὸ δύο πρὸς ἓν καὶ ὅλως ὁ ἀριθμός) καὶ τὰ μέρη τὰ ἐν τῷ λόγῳ.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1071a13-16] ὥσπερ ἀνθρώπου αἴτιον τά τε στοιχεῖα, πῦρ καὶ γῆ ὡς ὕλη καὶ τὸ ἴδιον εἶδος, καὶ ἔτι τι ἄλλο ἔξω οἷον ὁ πατήρ, καὶ παρὰ ταῦτα ὁ ἥλιος καὶ ὁ λοξὸς κύκλος, οὔτε ὕλη ὄντα οὔτ᾽ εἶδος οὔτε στέρησις οὔτε ὁμοειδὲς ἀλλὰ κινοῦντα.

[19] (14.2)[1] Yine, her durumda ereksel nedene toptancı bir indirgemeyle her bir şeye <kendi> *logos*unu kazandırmak da zor —hem hayvanlar, hem bitkiler, hem de bu kabarcıkta— meğer ki havadaki ve yerdeki nesneler hakkındaki her tür biçim ve çeşitlilik, düzen ve başka şeylerin değişimi sonucu meydana gelmiş olsun. Ki bunların bazıları yılın —hayvanların, bitkilerin ve meyvelerin oluşlarını kendi içinde barındıran— mevsimleri hakkında en büyük ilk örneği teşkil eder, Güneş'in <mevsimlerin> üreticisi olması gibi.

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1013a26-27] Bir başka anlamda ise tür ve ilk örnek; bu ise neliğin ifadesi ve bunun cinsleri (sözgelişi bire-iki oranı ve genel olarak sayı oktavın nedenleridir) ve ifadenin kısımları.
****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1071a13-16] Örneğin insanın nedenleri öğelerdir, madde olarak ateşle toprak ve ona özgü biçimdir, dahası, dışardan başka bir şey, sözgelişi baba ve bunların ötesinde güneş ve yatık çember—ne madde, ne biçim, ne yoksunluk, ne de eşbiçimlilik, fakat devindirici <olarak>.

(15) Καὶ ταῦτα μὲν ἐνταῦθά που ζητεῖ τὴν σκέψιν, ἀφορισμὸν ἀπαιτοῦντα μέχρι πόσου τὸ τεταγμένον καὶ διὰ τί τὸ πλέον ἀδύνατον ἢ εἰς τὸ χεῖρον ἡ μετάβασις,

(16)[1] ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς, ὅθεν δὴ καὶ ὁ πρῶτος λόγος, εἰκότως ἄν τις καὶ τὸ περὶ τῆς ἠρεμίας ἀπορήσειεν. Εἰ μὲν γὰρ ὡς βέλτιον, ἀνάψειεν ἂν ταῖς ἀρχαῖς· εἰ δ' ὡς ἀργία καὶ στέρησίς τις κινήσεως, οὐκ ἀνάψει, ἀλλ' εἴπερ, τὴν ἐνέργειαν ἀντιμεταλλακτέον ὡς προτέραν καὶ τιμιωτέραν, τὴν δὲ κίνησιν [ἐν] τοῖς αἰσθητοῖς. Ἐπεὶ τό γε διὰ τοῦτ' ἠρεμεῖν—ὡς ἀδύνατον ἀεὶ κινούμενον εἶναι τὸ κινοῦν, οὐ γὰρ ἂν εἴη πρῶτον—κίνδυνος μὴ λογῶδες καὶ ἄλλως οὐκ ἀξιόπιστον, ἀλλὰ μείζω τινὰ αἰτίαν ζητεῖ.

(16.1)[2] Δοκεῖ δὲ καὶ ἡ αἴσθησις τρόπον τινὰ συναυδᾶν ὡς ἐνδεχόμενον μὴ δεῖν τὸ κινοῦν ἕτερον εἶναι καὶ ὃ κινεῖ διὰ τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν· ἔτι δ' ἐάν τις ἐπ' αὐτὸν ἄγῃ τὸν νοῦν καὶ τὸν θεόν.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*. 1072a24-25] ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμενον καὶ κινοῦν καὶ μέσον, τοίνυν ἔστι τι ὃ οὐ κινούμενον κινεῖ, ἀΐδιον καὶ οὐσία καὶ ἐνέργεια οὖσα.

[2] [Ἀριστοτέλης, *Φυσικὴ*, 259b1-3] ὁρῶμεν δὲ καὶ φανερῶς ὄντα τοιαῦτα ἃ κινεῖ αὐτὰ ἑαυτά, οἷον τὸ τῶν ἐμψύχων καὶ τὸ τῶν ζῴων γένος.

[7b5] (15) Bunlar da burada bir yerde incelenmeyi bekler, yani düzenlenmiş olanın ne dereceye kadar <düzenlenmiş olduğunun> sınırlarının belirlenmesini ve <bunun> daha öteye uzanmasının ya da dönüşümün aşağıya doğru olmasının niçin imkânsız olduğunun <açıklanmasını> talep eder.

[7b9] (16)[1] Tartışmanın asıl konusuna, yani ilkelere gelince, bunların durağanlığı konusunda pekâlâ bir açmaza düşülebilir. Zira eğer <durağanlık> bir anlamda daha iyi bir şeyse, ilkelerin <bir özelliği> sayılabilir, ama eğer aylaklık yahut devinimin bir nevi yoksunluğuysa, sayılamaz. Ama eğer daha önde gelen ve daha değerli bir şey olarak bir etkinliğin onların[2] yerini alması gerekiyorsa ve devinim de duyumsanabilir olanlara ilişkinse <durum başka>. Sonra, durağan olmayı bu sebebe —yani devindirenin de daima devindirilen bir şey olmasının imkânsız olması, aksi takdirde ilk olamayacak olmasıyla— dayandırmak, ikna edici olmaktan uzak boş laf addedilme tehlikesini barındırır ve daha fazla nedenle açıklanmayı bekler.

[19] (16.1)[3] Duyum da belli bir minvalde devindirenin —hem etkin hem edilgin olduğu için— devindirdiği şeyden farklı olmasının gerekli olmayabileceğine katılır. Dahası, eğer biri bunu düşünme yetisine (*nous*) ve tanrıya kadar götürse bile <bu doğru olabilir>.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1072a24-25] Mademki devindirilen hem devindiren hem orta, demek ki devindirilmeden devindiren bir şey var; ezeli olan, hem *ousia* hem de etkinlik olan.

[2] İlkelerin.

[3] [Aristoteles, *Fizik*, 259b1-3] Öte yandan kendi kendini devindiren varolanların sözkonusu olduğunu açıkça görürüz—sözgelişi canlıların ve hayvanların cinsleri.

(16.2)[1] Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ ἕτερον λεχθέν, ὡς οὐ μιμοῦνται τὰ ὀρεγόμενα τοῦ ἠρεμοῦντος· τί γὰρ αὐτοῖς οὐ συνακολουθεῖ ἡ τῶν ἄλλων; Πλὴν ἴσως οὐχ ὁμοίως ληπτέον ὡς εἰς τὸ ἀμερὲς ἄγοντας, ἀλλ' ὅπως ὅ τι μάλιστα σύμφωνον ἑαυτῷ καὶ ἀπηρτισμένον ὡς ἂν πόλις ἢ ζῷον ἢ ἄλλο τι τῶν μεριστῶν ᾖ καὶ ὁ ὅλος οὐρανός, ὃν δή φασιν εἶναι τελεώτατον.

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1073a3-11] ὅτι μὲν οὖν ἔστιν οὐσία τις ἀΐδιος καὶ ἀκίνητος καὶ κεχωρισμένη τῶν αἰσθητῶν, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων: δέδεικται δὲ καὶ ὅτι μέγεθος οὐδὲν ἔχειν ἐνδέχεται ταύτην τὴν οὐσίαν ἀλλ᾽ ἀμερὴς καὶ ἀδιαίρετός ἐστιν (κινεῖ γὰρ τὸν ἄπειρον χρόνον, οὐδὲν δ᾽ ἔχει δύναμιν ἄπειρον πεπερασμένον: ἐπεὶ δὲ πᾶν μέγεθος ἢ ἄπειρον ἢ πεπερασμένον, πεπερασμένον μὲν διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἔχοι μέγεθος, ἄπειρον δ᾽ ὅτι ὅλως οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἄπειρον μέγεθος).

[23] (16.2)[1] Öte yandan diğer söylenen de saçma, yani durağan olana iştah duyanın onu taklit etmemesi. Zira niçin bunlar diğerleri tarafından takip edilmezler? Bunun dışında, belki de, en mükemmel olduğu söylenen bütün bir göğü kısımları olmayan bir şeye indirgeyerek <incelemek> yerine —*polis*, hayvan veya kısımlara sahip olan başka bir şey gibi— birbiriyle mümkün olduğunca ahenk içinde ve denk olan kısımlara sahip bir şey olarak ele almalı.

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1073a3-11] Ki öyleyse ezeli ve devinimsiz olan ve duyumsanabilir olanlardan müstakil bir *ousia* var; söylenenlerden açık. Gösterildi ki bu *ousia*nın büyüklüğe sahip olması mümkün değil, zira o kısımsız ve bölünemezdir (zira sonsuz zaman boyunca devindirir, hiçbir sınırlı olansa sonsuz imkâna sahip değil, mademki her büyüklük ya sonsuz ya da sınırlı, sınırlı olan bu yüzden sonsuz büyüklüğe sahip olamaz, sonsuz olansa zaten büyüklüğe sahip değil ki, genel olarak hiçbir sonsuz büyüklük yoktur).

(17)[1] Ἐπιποθεῖ δέ τινα καὶ τὰ τοιάδε λόγον: πῶς ποτε τῶν ὄντων ὁ μερισμὸς εἰς ὕλην καὶ μορφήν; πότερον ὡς τὸ μὲν ὄν, τὸ δὲ μὴ ὄν, δυνάμει δ' ὂν καὶ ἀγόμενον εἰς ἐνέργειαν; ἢ ὂν μέν, ἀόριστον δέ, καθάπερ ἐν ταῖς τέχναις, ἡ δὲ γένεσις ἢ οὐσία γ' αὐτῶν τῷ μορφοῦσθαι κατὰ τοὺς λόγους; Ἀλλ' οὕτω γ' εἰς μὲν τὸ βέλτιον τάχ' ἂν ἡ μετάβασις εἴη, τὸ δ' εἶναι οὐθὲν ἂν ἧττον ἀληθὲς ὑπάρχοι κατ' αὐτήν (οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ γίνοιτο μὴ ὑπαρχούσης), ἀλλὰ τὸ μήτε τόδε μήτε ποιὸν μήτε ποσόν, ὡς ἀόριστον τοῖς εἴδεσιν, δύναμιν δέ τιν' ἔχον. Ὅλως δὲ κατ' ἀναλογίαν ληπτέον ἐπὶ τὰς τέχνας καὶ εἴ τις ὁμοιότης ἄλλη.

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1029a20-21] λέγω δ᾽ ὕλην ἣ καθ᾽ αὑτὴν μήτε τὶ μήτε ποσὸν μήτε ἄλλο μηδὲν λέγεται οἷς ὥρισται τὸ ὄν.

[8a8] (17)[1] Bu da biraz daha temellendirilmeyi bekler, yani varolanların madde ve biçime nasıl bölümlenmiş olduğu. Acaba bir tarafta varolan, diğer tarafta ise var olmayan ama etkinliğe taşınmakta olan bir imkân halinde olan mı var? Yoksa <bu>, tıpkı zanaatlerde olduğu gibi belirsiz olan, ama *logos*u uyarınca kendi biçimini alarak oluşu ya da varlığı sözkonusu olacak olan bir varolan mı? Ama bu şekilde dönüşüm belki de daha iyiye doğru olacak, ama bunun[2] içkin olduğu şeylere karşılık gelecek biçimde söylenen nelik[3] hiçbir şekilde daha az doğru olmayacak (zira <madde> bulunmasaydı hiçbiri varlığa gelemezdi), öte yandan bu, biçim (*eidos*) bakımından belirsiz olan, ne bir bu-belirli-şey olan, ne bir niteliği ne de bir niceliği olan, ama belli bir imkâna sahip olan bir şey olabilir. Genel olarak ise, <bu meseleyi> zanaatlere (ya da başka bir benzerlik varsa ona) karşılık gelen bir benzetmeyle kavramalı.

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1029a20-21] Maddeden, kendi başına nesne, nicelik, ya da varolanı belirlediği söylenen diğer <kategorilerden> biri olmayanı kastediyorum.

[2] Maddenin.

[3] Ya da "olmaklık".

(18)[1] Δόξειεν δ' ἂν καὶ τοῦτ' ἔχειν ἀπορίαν, εἰ μὴ ἄρα περιεργία τὸ ζητεῖν, τί δή ποτε ἡ φύσις καὶ ἡ ὅλη δ' οὐσία τοῦ παντὸς ἐν ἐναντίοις ἐστίν, καὶ σχεδὸν ἰσομοιρεῖ τὸ χεῖρον τῷ βελτίονι, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον ἐστίν, ὥστε δοκεῖν καὶ Εὐριπίδην καθόλου λέγειν ὡς οὐκ ἂν γένοιτο | χωρὶς ἐσθλά. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος ἐγγὺς τοῦ ζητεῖν ὅ τι οὐ πάντ' ἀγαθὰ οὐδὲ πάντα ὅμοια, καὶ ὅ τι κατὰ πάντων μὲν τὸ εἶναι λέγομεν, οὐθὲν δὲ ὅμοιον ἀλλήλοις, καθάπερ τὰ λευκὰ καὶ μέλανα ἐν αὐτοῖς.

(18.1) Ἔτι δὲ τὸ δοκοῦν παραδοξότερον, ὡς οὐχ οἷόν τε τὸ ὂν ἄνευ τῶν ἐναντίων.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 986b3] … οἱ δὲ Πυθαγόρειοι καὶ πόσαι καὶ τίνες αἱ ἐναντιώσεις ἀπεφήναντο.
****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1005a3-5] πάντα γὰρ ἢ ἐναντία ἢ ἐξ ἐναντίων, ἀρχαὶ δὲ τῶν ἐναντίων τὸ ἓν καὶ πλῆθος.
****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 984b32-985a2] ἐπεὶ δὲ καὶ τἀναντία τοῖς ἀγαθοῖς ἐνόντα ἐφαίνετο ἐν τῇ φύσει, καὶ οὐ μόνον τάξις καὶ τὸ καλὸν ἀλλὰ καὶ ἀταξία καὶ τὸ αἰσχρόν, καὶ πλείω τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν καὶ τὰ φαῦλα τῶν καλῶν, οὕτως ἄλλος τις φιλίαν εἰσήνεγκε καὶ νεῖκος, ἑκάτερον ἑκατέρων αἴτιον τούτων.

[21] (18)[1] Bunun da, eğer soruşturmak işgüzarlık olmayacaksa, bir açmaza yol açtığı düşünülebilir ki, doğa ve evrenin bütün bir varlığı niçin karşıtlar üzerine kuruludur ve niçin neredeyse her zaman daha iyiyi daha kötü olan karşılar ve durum eşitlenir (ya da çok daha fazlası) de, Euripides bile "hayırlı şeyler vuku bulamaz yalnız başına" derken tümel bir şey söylemiş görünür? Öte yandan, bu gibi bir akıl yürütme her şeyin niçin iyi ve aynı olmadığını ve her şeyin neliğinden söz ederken, bunların hiçbirinin niçin tıpkı bünyesinde siyah ve beyazı barındıranlar gibi birbirine benzer olmadığını sormaya oldukça yakındır.
[8b4] (18.1) Sonra, daha *paradoksal* görünen ise, varolanın karşıtlar olmadan sözkonusu olmaması.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 986b3] ... Pythagorasçılar ise karşıtlıkların kaç tane ve ne olduklarını dile getirmiştir.
****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1005a3-5] Zira her şey ya karşıtlardır ya da karşıtlardan <çıkar>, karşıtların ilkeleri ise 'bir' ve 'çok'.
****

[Aristoteles, *Metafizik*, 984b32-985a2] Mademki doğada iyi olana karşıt olanların da var olduğu aşikâr, yani yalnızca güzel olan ve düzen değil ama çirkin olan ve düzensizlik de <var>, ve iyiden daha fazla kötü ve güzelden daha fazla kusurlu olan, bu bağlamda başka biri dostluk ve kini önümüze koymuştur—ikisinden biri bunların her birinin nedeni olarak.

(18.2)[1] Οἱ δ' ἔτι πλέονι τῷ παραδόξῳ χρώμενοι καὶ τὸ μὴ ὂν μηδὲ γεγονὸς μηδὲ μέλλον προσκαταριθμοῦσιν εἰς τὴν τοῦ παντὸς φύσιν. Ἀλλ' ἥδε μὲν οἷον ὑπερβατός τις σοφία, τὸ δὲ ὂν ὅτι πολλαχῶς, φανερόν. Ἡ γὰρ αἴσθησις καὶ τὰς διαφορὰς θεωρεῖ καὶ τὰς αἰτίας ζητεῖ· τάχα δ' ἀληθέστερον εἰπεῖν ὡς ὑποβάλλει τῇ διανοίᾳ τὰ μὲν ἁπλῶς ζητοῦσα, τὰ δ' ἀπορίαν ἐνεργαζομένη, δι' ἧς, κἂν μὴ δύνηται προβαίνειν, ὅμως ἐμφαίνεταί τι φῶς ἐν τῷ μὴ φωτὶ ζητούντων ἐπὶ πλέον. Τὸ ἐπίστασθαι ἄρα οὐκ ἄνευ διαφορᾶς τινος. Εἴ τε γὰρ ἕτερα ἀλλήλων διαφορά τις, ἔν τε τοῖς καθόλου πλειόνων ὄντων τῶν ὑπὸ τὰ καθόλου διαφέρειν ἀνάγκη καὶ ταῦτα, ἐάν τε γένη τὰ καθόλου ἐάν τ' εἴδη.

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1003b5-10] οὕτω δὲ καὶ τὸ ὂν λέγεται πολλαχῶς μὲν ἀλλ᾽ ἅπαν πρὸς μίαν ἀρχήν: τὰ μὲν γὰρ ὅτι οὐσίαι, ὄντα λέγεται, τὰ δ᾽ ὅτι πάθη οὐσίας, τὰ δ᾽ ὅτι ὁδὸς εἰς οὐσίαν ἢ φθοραὶ ἢ στερήσεις ἢ ποιότητες ἢ ποιητικὰ ἢ γεννητικὰ οὐσίας ἢ τῶν πρὸς τὴν οὐσίαν λεγομένων, ἢ τούτων τινὸς ἀποφάσεις ἢ οὐσίας: διὸ καὶ τὸ μὴ ὂν εἶναι μὴ ὄν φαμεν.

[8b6] (18.2)[1] Sonra, daha öte bir *paradoks*a yol açanlar ise, evrenin doğasına ne oluşmuş ne de oluşmaya yazgılı olan bir var olmayanı eklediler. Bu maksadını aşan bir nevi bilgelik olsa da, 'varolan'ın pek çok farklı anlamı olduğu açık. Zira algı da hem farkları inceler hem de nedenleri araştırır, ama belki de onun <asıl işinin>, mutlak anlamda sorgulayan ve —ilerleme kaydetmek mümkün olmasa bile— daha öteye uzanan soruşturmalar yaptıkça bir ışığın karanlıkta kalanı aydınlatmasını sağlayan açmazları işe koşan zihni kışkırtmak olduğunu söylemek daha doğru olsa gerektir. Bilmek, birtakım farklar olmadan sözkonusu olamaz. Nitekim eğer <varolanlar> birbirlerinden başkalarsa, birtakım farklar <sözkonusu demektir>, dahası, tümeller konusunda, eğer aynı tümelin altına düşen varolanlar birden fazlaysa, bu tümel ister tür olsun ister cins, bunların[2] birbirinden ayrılması zorunludur.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1003b5-10] Varolan da bu şekilde pek çok farklı anlama gelir, ama daima tek bir ilkeye ilişkin; nitekim bazılarına *ousia*lar oldukları için 'varolanlar' denirken, bazılarına *ousia*ların etkilenimleri/özellikleri oldukları için, bazılarına ise ya *ousia*ya giden bir yol oldukları, ya da *ousia*ların bozuluş, yoksunluk, nitelik, yapıcı veya olduruculan oldukları ya da *ousia*ya göre söylendikleri ya da bunların bazılarının veya *ousia*ların değillemesi (bu sebepten de var olmayanın var olmayan *olduğunu* söyleriz) oldukları için 'varolanlar' denir.

[2] Aynı tümelin altına düşen varolanların.

(18.3)[1] Σχεδὸν δὲ καὶ ἐπιστήμη πᾶσα τῶν ἰδίων· ἥ τε γὰρ οὐσία καὶ τὸ τί ἦν εἶναι καθ' ἕκαστον ἴδιον, τά τε θεωρούμενα καθ' ἑαυτὰ καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκὸς ἂν τὶ κατὰ τινός.

[1] [Ἀριστοτέλης, *Τοπικά*, 101b19-23] ἐπεὶ δὲ τοῦ ἰδίου τὸ μὲν τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνει, τὸ δ' οὐ σημαίνει, διῃρήσθω τὸ ἴδιον εἰς ἄμφω τὰ προειρημένα μέρη, καὶ καλείσθω τὸ μὲν τὸ τί ἦν εἶναι σημαῖνον ὅρος, τὸ δὲ λοιπὸν κατὰ τὴν κοινὴν περὶ αὐτῶν ἀποδοθεῖσαν ὀνομασίαν προσαγορευέσθω ἴδιον.

[8b20] (18.3)[1] Öte yandan, neredeyse tüm bilgiler *özgü*lüklere ilişkin. Zira her bir şeyin *ousia*sı ve neliği ona *özgü*dür, ayrıca ilineksel olarak değil de kendi başına incelenenler bir şeye karşılık gelen belli bir şey olarak <inceleniyor> olsalar gerektir.

[1] [Aristoteles, *Topikler*, 101b19-23] Mademki özgülükler bir yandan neliğe ilişkin, bir yandan da değil, 'özgü'yü önceden ifade ettiğimiz iki kısma ayıralım ve neliğe işaret edenin tanım olduğunu, geri kalanına ise bu durumlarda kullanılan ortak bir adlandırma gereği 'özgü' dendiğini söyleyelim.

(18.4)[1] Ὅλως δὲ τὸ ἐν πλείοσιν τὸ αὐτὸ συνι δεῖν ἐπιστήμης, ἤτοι κοινῇ καὶ καθόλου λεγόμενον ἢ ἰδίᾳ πως καθ' ἕκαστον, οἷον ἀριθμοῖς γραμμαῖς, ζῴοις φυτοῖς· τέλεος δ' ἡ ἐξ ἀμφοῖν. Εἰσὶ δ'ἔνιαι μὲν ὧν καθόλου τέλος (ἐν τούτῳ γὰρ τὸ αἴτιον), τῶν δὲ τὸ ἐν μέρει, καθ' ὅσα διαίρεσις εἰς τὰ ἄτομα, καθάπερ ἐν τοῖς πρακτοῖς καὶ ποιητοῖς· οὕτως γὰρ αὐτῶν ἡ ἐνέργεια. Ταὐτὸ δ' ἐπιστάμεθα καὶ οὐσίᾳ καὶ ἀριθμῷ καὶ εἴδει καὶ γένει καὶ ἀναλογίᾳ καὶ, εἰ ἄρα, παρὰ ταῦτα διαιρέσει, διὰ πλείστου δὲ τὸ κατ' ἀναλογίαν, ὡς ἂν ἀπέχοντες πλεῖστον, τὰ μὲν δι' ἡμᾶς αὐτούς, τὰ δὲ διὰ τὸ ὑποκείμενον, τὰ δὲ διὰ τἄμφω.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1018a5-10] καὶ τὰ μὲν οὕτως λέγεται ταὐτά, τὰ δὲ καθ᾽ αὑτὰ ὁσαχῶσπερ καὶ τὸ ἕν: καὶ γὰρ ὧν ἡ ὕλη μία ἢ εἴδει ἢ ἀριθμῷ ταὐτὰ λέγεται καὶ ὧν ἡ οὐσία μία, ὥστε φανερὸν ὅτι ἡ ταυτότης ἑνότης τίς ἐστιν ἢ πλειόνων τοῦ εἶναι ἢ ὅταν χρῆται ὡς πλείοσιν, οἷον ὅταν λέγῃ αὐτὸ αὑτῷ ταὐτόν: ὡς δυσὶ γὰρ χρῆται αὐτῷ.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1016b31-35] ἔτι δὲ τὰ μὲν κατ᾽ ἀριθμόν ἐστιν ἕν, τὰ δὲ κατ᾽ εἶδος, τὰ δὲ κατὰ γένος, τὰ δὲ κατ᾽ ἀναλογίαν, ἀριθμῷ μὲν ὧν ἡ ὕλη μία, εἴδει δ᾽ ὧν ὁ λόγος εἷς, γένει δ᾽ ὧν τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς κατηγορίας, κατ᾽ ἀναλογίαν δὲ ὅσα ἔχει ὡς ἄλλο πρὸς ἄλλο.

[8b24] (18.4)[1] Genel olarak ise çoklukta 'aynı'yı bir arada görmek bilgiye ilişkin, bu ister ortak olarak söylenen tümel olsun, ister *özgü*n bir biçimde <söylenen> tek tekler, sözgelişi sayılar, çizgiler ve hayvanlar, bitkiler; tam <bilgi> ise bu ikisinden çıkan. Bir yanda ereği tümel olan bazıları vardır (zira 'neden' bunlarda <bulunur>), diğer yandaysa <ereği> —bölündükçe bölünemez olana[2] varan— tikel/kısmî olanlar, eylemler ve yapıp etmeler gibi, nitekim bunların etkinliği böyledir. 'Aynı'yı *ousia*, sayı, tür, cins, benzetme ve eğer varsa bunların ötesinde bir bölünme bakımından biliriz; en ötedekini ise benzetmeyle—bir yandan kendimize, diğer yandan konuya, bir diğer yandan da her ikisine birden mümkün olduğunca uzak bir şey olarak.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1018a5-10] Bazıları için bu şekilde 'aynı' deniyorken, bazıları içinse kendi gereği <aynı denir ve bunlar> 'bir'in farklı anlamları ile aynı sayıdadır. Çünkü maddeleri türce ve sayıca bir olanlar ve de *ousia*ları bir olanlar için 'aynı' denir. O halde açık ki 'aynılık' var olmak bakımından birden fazla olanlar yahut <bir tane olup> birden fazlaymış gibi ele alınanlar için (bir şeyin kendisiyle aynı olduğu söylendiğinde olduğu gibi, zira <bu durumda> aynı şey iki taneymiş gibi ele alınıyor) bir çeşit 'bir'liktir.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1016b31-35] Dahası, bazı şeyler sayıca 'bir'dir, bazıları türce, bazıları cinsçe, bazılarıysa benzetme bakımından; sayıca <bir olanlar> maddesi 'bir' olanlar, türce <bir olanlar> ifadesi 'bir' olanlar, cinsçe bir olanlar kategorilerinin şekli aynı olanlar, benzetme bakımından <bir olanlar> ise aynı başka şeyle ilişkisi olanlardır.

[2] Ya da "bireye" (*atomon*).

(19)[1] Πλεοναχῶς δ' ὄντος τοῦ ἐπίστασθαι, πῶς ἕκαστα μεταδιωκτέον; Ἀρχὴ καὶ μέγιστον ὁ οἰκεῖος τρόπος, οἷον τὰ πρῶτα καὶ νοητά, καὶ τὰ κινητὰ καὶ ὑπὸ τὴν φύσιν, αὐτῶν τε τούτων τὰ ἐν ἀρχῇ καὶ ˹τὰ˺ ἑπόμενα μέχρι ζῴων καί φυτῶν καὶ ἐσχάτων τῶν ἀψύχων. Ἔστιν γάρ τι καθ' ἕκαστον γένος ἴδιον, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς· ἔχει δὲ καὶ αὐτὰ τὰ μαθήματα διαφορὰν καίπερ ὁμογενῆ πως ὄντα· διῄρηται δ' ἱκανῶς. Εἰ δὲ καὶ ἔνια γνωστὰ τῷ ἄγνωστα εἶναι, καθάπερ τινές φασιν, ἴδιος ἂν ὁ τρόπος εἴη, διαιρέσεως δέ τινος δεῖται· τάχα δ' ἐφ' ὧν ἐνδέχεται, κατ' ἀναλογίαν οἰκειότερον λέγειν ἢ αὐτῷ τῷ ἀγνώστῳ, καθάπερ εἴ τις τῷ ἀοράτῳ τὸ ὁρατόν.

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τά φυσικά*, 1026a23-27] ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις πότερόν ποθ᾽ ἡ πρώτη φιλοσοφία καθόλου ἐστὶν ἢ περί τι γένος καὶ φύσιν τινὰ μίαν (οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς τρόπος οὐδ᾽ ἐν ταῖς μαθηματικαῖς, ἀλλ᾽ ἡ μὲν γεωμετρία καὶ ἀστρολογία περί τινα φύσιν εἰσίν, ἡ δὲ καθόλου πασῶν κοινή).

[9a10] (19)[1] Bilmek pek çok farklı yoldan gerçekleşen bir şeyse, her birinin peşine nasıl düşülmeli? Başlangıç noktası ve en önemlisi, aslolan ve düşünülür olanlar, devingen olanlar ve doğanın altına düşenler, bunların arasında ise başta olanlar ve —hayvanlardan, bitkiler ve cansızlara kadar inen— bunları takip edenler gibi <her bir araştırma nesnesine> uygun bir yol tutmaktır. Nitekim her bir cinse *özgü* bir şey var, tıpkı matematiğin nesnelerinde olduğu gibi, öte yandan matematiğin kendisinde bile, bir biçimde türdeş olmasına rağmen, farklar sözkonusu (buna ilişkin yeterince ayrım yapıldı). Ama eğer bazı şeyler kimilerinin söylediği üzere bilinmeyen şeyler olarak biliniyorsa, onlara *özgü* olan <bu> yol olabilir, ama yine de, <bunlara ilişkin> birtakım ayrımlar gerekli. Ama belki de bunları, olabildiğince, —görüleni görünmez bir şey olarak gösterircesine— bilinmiyor olmalarından ziyade bir benzetmeyle ifade etmek daha uygun olabilir.

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1026a23-27] Nitekim biri asıl felsefenin tümel olana yönelik mi, yoksa bir cinsin ve belli bir doğanın üzerine mi olduğu konusunda açmaza düşebilir (zira matematiğin dallarının hiçbiri de aynı tarzda değil, bir yandan geometri ve astronomi belli bir doğanın üzerinedir, ama öte yandan genel matematik hepsi için ortaktır).

(20a) Πόσοι δ' οὖν τρόποι καὶ ποσαχῶς τὸ εἰδέναι, πειρατέον διελεῖν.

(20b) Ἡ δ' ἀρχὴ πρὸς αὐτὰ ταῦτα καὶ πρῶτον τὸ ἀφορίσαι τί τὸ ἐπίστασθαι. Χαλεπώτερον δ' ἂν δόξειεν· οὐ γὰρ οἷόν τε καθόλου καὶ κοινόν τι λαβεῖν ἐν τοῖς πλεοναχῶς λεγομένοις.

[9a23] (20a) Öyleyse bilmenin kaç farklı yolu olduğunun ve onun kaç farklı anlamı olduğunun sınırlarını çizmeli. [9a25] (20b) Bunlara ilişkin başlangıç noktası ve ilk sorulacak olan bilmenin ne olduğu. Ama bunun daha zor olduğu düşünülebilir; zira pek çok farklı anlamı olan şeylerde tümel ve ortak olanı kavramak <kolay> değil.

(20c1)[1] ᾿Η καὶ τοῦτ᾽ ἄπορον ἢ οὐ ῥᾴδιόν γε εἰπεῖν μέχρι πόσου καὶ τίνων ζητητέον αἰτίας

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1085a26-29] τοῦτο γὰρ μὴ χωριστοῦ μὲν ὄντος οὐδεμίαν ποιήσει ἀπορίαν: χωριστοῦ δέ, ὥσπερ οἱ ταῦτα λέγοντές φασι, τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἀριθμῶν οὐ ῥᾴδιον λῦσαι, εἰ μὴ ῥᾴδιον δεῖ λέγειν τὸ ἀδύνατον.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 994b12-22] …οἱ τὸ ἄπειρον ποιοῦντες λανθάνουσιν ἐξαιροῦντες τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν (καίτοι οὐθεὶς ἂν ἐγχειρήσειεν οὐδὲν πράττειν μὴ μέλλων ἐπὶ πέρας ἥξειν): οὐδ᾽ ἂν εἷς νοῦς ἐν τοῖς οὖσιν: ἕνεκα γάρ τινος ἀεὶ πράττει ὅ γε νοῦν ἔχων, τοῦτο δέ ἐστι πέρας: τὸ γὰρ τέλος πέρας ἐστίν… ἔτι τὸ ἐπίστασθαι ἀναιροῦσιν οἱ οὕτως λέγοντες, οὐ γὰρ οἷόν τε εἰδέναι πρὶν εἰς τὰ ἄτομα ἐλθεῖν: καὶ τὸ γιγνώσκειν οὐκ ἔστιν, τὰ γὰρ οὕτως ἄπειρα πῶς ἐνδέχεται νοεῖν;

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1006a6-9] ἀξιοῦσι δὴ καὶ τοῦτο ἀποδεικνύναι τινὲς δι᾽ ἀπαιδευσίαν: ἔστι γὰρ ἀπαιδευσία τὸ μὴ γιγνώσκειν τίνων δεῖ ζητεῖν ἀπόδειξιν καὶ τίνων οὐ δεῖ: ὅλως μὲν γὰρ ἁπάντων ἀδύνατον ἀπόδειξιν εἶναι (εἰς ἄπειρον γὰρ ἂν βαδίζοι, ὥστε μηδ᾽ οὕτως εἶναι ἀπόδειξιν).

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 993b8-11] ἴσως δὲ καὶ τῆς χαλεπότητος οὔσης κατὰ δύο τρόπους, οὐκ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀλλ᾽ ἐν ἡμῖν τὸ αἴτιον αὐτῆς: ὥσπερ γὰρ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ᾽ ἡμέραν, οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1051b17-32] περὶ δὲ δὴ τὰ ἀσύνθετα τί τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι καὶ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος; οὐ γάρ ἐστι σύνθετον, ὥστε εἶναι μὲν ὅταν συγκέηται, μὴ εἶναι δὲ ἐὰν διῃρημένον ᾖ, ὥσπερ τὸ λευκὸν τὸ ξύλον ἢ τὸ ἀσύμμετρον τὴν διάμετρον: οὐδὲ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος ὁμοίως ἔτι ὑπάρξει καὶ ἐπ᾽ ἐκείνων. ἢ ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀληθὲς ἐπὶ τούτων τὸ αὐτό, οὕτως οὐδὲ τὸ εἶναι, ἀλλ᾽ ἔστι τὸ μὲν ἀληθὲς ἡ ψεῦδος, τὸ μὲν θιγεῖν καὶ φάναι ἀληθές (οὐ γὰρ ταὐτὸ κατάφασις καὶ φάσις), τὸ δ᾽ ἀγνοεῖν μὴ θιγγάνειν (ἀπατηθῆναι γὰρ περὶ τὸ τί ἐστιν οὐκ ἔστιν ἀλλ᾽ ἢ κατὰ συμβεβηκός: ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς μὴ συνθετὰς οὐσίας, οὐ γὰρ ἔστιν ἀπατηθῆναι: καὶ πᾶσαι εἰσὶν ἐνεργείᾳ, οὐ δυνάμει, ἐγίγνοντο γὰρ ἂν καὶ ἐφθείροντο, νῦν δὲ τὸ ὂν αὐτὸ οὐ γίγνεται οὐδὲ φθείρεται, ἔκ τινος γὰρ ἂν ἐγίγνετο: ὅσα δή ἐστιν ὅπερ εἶναί τι καὶ ἐνέργειαι, περὶ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἀπατηθῆναι ἀλλ᾽ ἢ νοεῖν ἢ μή: ἀλλὰ τὸ τί ἐστι ζητεῖται περὶ αὐτῶν, εἰ τοιαῦτά ἐστιν ἢ μή):

[9b1] (20c1)[1] Bu da açmaza yol açan ya da en azından kolay olmayan bir şey, yani nedenlere ilişkin araştırmanın

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1085a26-29] Zira tümeller müstakil olmasaydı, bu hiçbir açmaz yaratmayacaktı, ama bunları söyleyenlerin iddia ettikleri gibi eğer 'bir' ve sayılar müstakilse, <bu açmazı> çözmek kolay olmayacak, tabii eğer imkânsız olana "kolay değil" demek gerekiyorsa.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 994b12-22] ...'sonsuz'u ortaya koyanlar 'iyi'nin doğasını yok ettiklerini gözden kaçırıyorlar (hâlbuki eğer bir sınıra ulaşmayacaksa, kimse bir şeyler yapıp-etmeye tenezzül etmez). Ne de, <bu türden bir şey yoksa> varolanlarda düşünme yetisi var olabilir, zira düşünme yetisine sahip olanlar daima bir şeyler uğruna yapıp-ederler, bu ise sınırdır—nitekim erek sınırdır... Dahası, bu şekilde konuşanlar sağlam bilmeyi de yok ediyorlar, zira bölünemez olana gelinceye dek kavrama <söz konusu> değildir; anlama da yoktur, zira <biri> bu şekilde sonsuz olanları düşünmeyi nasıl içinde taşır?

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1006a6-9] Bazıları ise, eğitimsizliklerinden <olsa gerek>, bunun bile tanıtlanmasını talep ederler, zira <aksiyomların> hangilerinin tanıtlamasının aranması, hangilerininse aranmaması gerektiğini bilmemek, eğitimsizliktir. Nitekim her şeyin tanıtlamasının olması bütünüyle imkânsız; zira <mümkün olsaydı> sonsuza yürürdü, dolayısıyla bu durumda hiç tanıtlama olmazdı.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 993b8-11] Belki de zorluk iki yoldan olabilir; onun nedeni sadece <araştırılan> şeylerde değil ama bizde <de olabilir>. Nitekim tıpkı yarasaların görme yetisiyle günışığının bağlantılı olması gibi, aynı şekilde, ruhumuzun düşünme yetisi de doğaca tümüyle en görünür olanlarla bağlantılıdır.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1051b17-32] Birleşik olmayanlarda ise var olma ya da var olmama veya doğru ve yanlış nedir? Birleşik olmadıkları için doğru ve yanlış, öncekilere benzer şekilde ortaya çıkmaz, yani birleşik olduğunda var olmaları, ayrı olduğunda ise olmamaları gibi (sözgelişi beyaz tahta ya da ölçülemeyen köşegen). Ki ne doğru bunlarla aynı, ne de var olmak; fakat bunlar için yine de doğru ya da yanlış vardır, nitekim kavrama ve önerme doğru (zira önerme ve evetleme aynı değil), kavramama ise bilmemedir; çünkü nesne hakkında yanılma söz konusu değil, <yanılma> ancak ilinek bakımından <söz konusu> olabilir. Birleşik olmayan *ousia*lar hakkında da benzer şekilde, çünkü onlar hakkında da yanılmak söz konusu değil; hepsi de etkinlik halinde vardırlar, imkân halinde değil, çünkü imkân halinde olsalardı meydana gelmiş ve bozulmuş olabilirlerdi, oysa varolan bizzat ne meydana gelir ne de bozulur, nitekim ancak bir şeyden meydana gelebilir; o halde nesne ve etkinlikler hakkında yanılma söz konusu değildir, fakat düşünme ya da düşünmeme söz konusudur. Ancak aranan onların 'nedir'leridir, bu çeşit midir, yoksa değil mi?

ὁμοίως ἔν τε τοῖς αἰσθητοῖς καὶ νοητοῖς· ἡ γὰρ εἰς τὸ ἄπειρον ὁδὸς ἐν ἀμφοῖν ἀλλοτρία καὶ ἀναιροῦσα τὸ φρονεῖν. Ἀρχαὶ δὲ τρόπον τινὰ ἄμφω· τάχα δ' ἡ μὲν ἡμῖν ἡ δ' ἁπλῶς, ἢ τὸ μὲν τέλος ἡ δ' ἡμετέρα τις ἀρχή. Μέχρι μὲν οὖν τινὸς δυνάμεθα δι' αἰτίου θεωρεῖν, ἀρχὰς ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων λαμβάνοντες· ὅταν δὲ ἐπ' αὐτὰ τὰ ἄκρα καὶ πρῶτα μεταβαίνωμεν, οὐκέτι δυνάμεθα, εἴτε διὰ τὸ μὴ ἔχειν αἰτίαν εἴτε διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ὥσπερ πρὸς τὰ φωτεινότατα βλέπειν. Τάχα δ' ἐκεῖνο ἀληθέστερον ὡς αὐτῷ τῷ νῷ τῶν τοιούτων ἡ θεωρία θιγόντι καὶ οἷον ἁψαμένῳ, διὸ καὶ οὐκ ἔστιν ἀπάτη περὶ αὐτά.

nereye ve hangi şeylere kadar uzanacağı, hem duyumsanabilir hem de düşünülür olanlarda bu benzer şekilde, nitekim sonsuza giden bir yol her ikisi için de anlamaya yabancı ve onu ortadan kaldıran bir şey. Öte yandan her ikisi de belli bir tarzda başlangıç. Belki de biri bizim için, diğeriyse mutlak anlamda. Ya da belki de biri erek diğeriyse bizim için bir nevi başlangıç noktası. İmdi, bir noktaya kadar, duyumsanabilir olanlardan başlangıç noktaları[1] elde ederek, nedenler aracılığıyla bir inceleme yürütmek mümkün; ama konu bizatihi en yüksek ve aslî şeylere taşındığında, bunların bir nedenleri olmadığından ya da en parlak şeylere gözümüzü çeviremiyor oluşumuz gibi bir güçsüzlüğümüzden ötürü, bu hiçbir şekilde mümkün değil. Belki de beriki hakikate daha yakın, yani bu gibi şeylere ilişkin bir incelemenin düşünme yetisinin kendisi aracılığıyla onlara temas edercesine ya da dokunurcasına <gerçekleşmesi>, bu yüzden de bunlara dair aldatmaca sözkonusu olmaz.

[1] Ya da "ilkeler" (*arkhai*).

(20c2)[1] Χαλεπὴ δὲ καὶ εἰς αὐτὸ τοῦθ' ἡ σύνεσις καὶ ἡ πίστις—ἐπεὶ καὶ ἄλλως μέγα καὶ πρὸς τὰς καθ' ἕκαστα πραγματείας ἀναγκαῖον καὶ μάλιστα τὰς μεγίστας—ἐν τίνι ποιητέον τὸν ὅρον, οἷον περί τε ῾τὰς᾽ τῆς φύσεως καὶ περὶ τὰς ἔτι προτέρας. Οἱ γὰρ ἁπάντων ζητοῦντες λόγον ἀναιροῦσιν λόγον, ἅμα δὲ καὶ τὸ εἰδέναι· μᾶλλον δ'ἀληθέστερον εἰπεῖν ὅτι ζητοῦσιν ὧν οὐκ ἔστιν οὐδὲ πέφυκεν < * * * > ὅσοι τὸν οὐρανὸν ἀίδιον ὑπολαμβάνουσιν, ἔτι δὲ τὰ κατὰ τὰς φορὰς καὶ τὰ μεγέθη καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰς ἀποστάσεις καὶ ὅσα ἄλλα ἀστρολογία δείκνυσιν, τούτοις κατάλοιπον τά τε πρῶτα κινοῦντα καὶ τὸ τίνος ἕνεκα λέγειν καὶ τίς ἡ φύσις ἑκάστου καὶ ἡ πρὸς ἄλληλα θέσις καὶ ἡ τοῦ σύμπαντος οὐσία, καὶ ὑποβαίνοντι δὴ πρὸς τὰ ἄλλα καθ' ἕκαστον τῶν εἰδῶν ἢ μερῶν ἄχρι ζῴων καὶ φυτῶν.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1063b8-11] πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐκ λόγου τὰς εἰρημένας ἀπορίας ἔχοντας οὐ ῥᾴδιον διαλῦσαι μὴ τιθέντων τι καὶ τούτου μηκέτι λόγον ἀπαιτούντων: οὕτω γὰρ πᾶς λόγος καὶ πᾶσα ἀπόδειξις γίγνεται: μηθὲν γὰρ τιθέντες ἀναιροῦσι τὸ διαλέγεσθαι καὶ ὅλως λόγον.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1011a12-13] ἀλλ᾽ ὅπερ εἴπομεν, τοῦτο αὐτῶν τὸ πάθος ἐστίν: λόγον γὰρ ζητοῦσιν ὧν οὐκ ἔστι λόγος: ἀποδείξεως γὰρ ἀρχὴ οὐκ ἀπόδειξίς ἐστιν.

[9b16] (20c2)[1] Ama her ne kadar bunun ayrı bir önemi olsa da ve bu tek tek uğraşlar için ve en çok da en önemlileri için gerekli de olsa, —doğa araştırmalarında ve daha önde gelen alanlarda olduğu gibi bir sınır belirlemeyi gerektiren— bu konuda bir fikir birliğine varmak ve <herkesi> ikna etmek zor. Zira her şeyin temellendirmesini arayanlar temellendirmeyi ortadan kaldırıyorlar, aynı zamanda da bilmeyi. Daha ziyade, bunların, <temellendirme>si olmayan ya da doğaları buna el vermeyen şeylerin temellendirmelerini aradıklarını söylemek daha doğru. (***)[2] göğü ezelî farz eden ve dahası, <gökcisimlerinin> yer değiştirme, büyüklük, şekil, uzaklığını ve gök bilimi başka her neyi ispatlıyorsa ona karşılık gelenleri ortaya koyanlar için geriye asıl devindiricilerden ve ereksel nedenlerden söz etmek, her birinin doğasının ne çeşit olduğunu, bunların birbirlerine göre konumlarını ve bütün bir evrenin *ousia*sının ne olduğunu söylemek kalıyor. Ve tek tek diğer türlere ya da kısımlara ilerleyip hayvanlara ve bitkilere kadar inenler için de <aynısı geçerli>.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 1063b8-11] Öyleyse bahsi geçen akıl yürütmeye dayalı açmazlara tutunanlar, eğer bir şey varsaymazlarsa ve bunun için artık hiçbir akıl yürütme talebinde bulunmuyorlarsa, onları çürütmek kolay değildir, zira her temellendirme ve her tanıtlama bu şekilde meydana gelir, nitekim hiçbir şeyi varsaymamakla tartışmayı ve genel olarak akıl yürütmeyi ortadan kaldırırlar.
****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1011a12-13] Ama tıpkı daha önce de değinmiş olduğumuz gibi, onların özelliği budur; temellendirmesi olamayacak şeylerin temellendirmesini ararlar ki, tanıtlamaların ilkelerinin tanıtlaması olmaz.

[2] Yazmada boşluk (*lacuna*) sözkonusu.

(21)[1] Εἰ οὖν ἀστρολογία συνεργεῖ μέν, οὐκ ἐν τοῖς πρώτοις δέ, τῆς φύσεως ἕτερα τὰ κυριώτατ' ἂν εἴη καὶ πρότερα· καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ τρόπος, ὡς οἰονταί τινες, οὐ φυσικὸς ἢ οὐ πᾶς. Καίτοι τό γε κινεῖσθαι καὶ ἁπλῶς τῆς φύσεως οἰκεῖον καὶ μάλιστα τοῦ οὐρανοῦ. Διὸ καὶ <εἰ> ἡ ἐνέργεια τῆς οὐσίας ἑκάστου καὶ τὸ καθ' ἕκαστον ὅταν ἐνεργῇ καὶ κινεῖται, καθάπερ ἐν τοῖς ζῴοις καὶ φυτοῖς (εἰ δὲ μή, ὁμώνυμα), δῆλον ὅτι κἂν ὁ οὐρανὸς ἐν τῇ περιφορᾷ κατὰ τὴν οὐσίαν εἴη, χωριζόμενος δὲ καὶ ἠρεμῶν ὁμώνυμος· οἷον γὰρ ζωή τις ἡ περιφορὰ τοῦ παντός. Ἆρ' οὖν εἴ γε μηδ' ἐν τοῖς ζῴοις τὴν ζωὴν ἢ ὠδὶ ζητητέον, οὐδ' ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τοῖς οὐρανίοις τὴν φορὰν ἢ τρόπον τινὰ ἀφωρισμένον; Συνάπτει δέ πως ἡ νῦν ἀπορία καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀκινήτου κίνησιν.

[1] [Ἀριστοτέλης, *Περὶ Ψυχῆς*, 413a22-24] πλεοναχῶς δὲ τοῦ ζῆν λεγομένου, κἂν ἕν τι τούτων ἐνυπάρχῃ μόνον, ζῆν αὐτό φαμεν, οἷον νοῦς, αἴσθησις, κίνησις καὶ στάσις ἡ κατὰ τόπον, ἔτι κίνησις ἡ κατὰ τροφὴν καὶ φθίσις τε καὶ αὔξησις.

[10a5] (21)[1] İmdi eğer gök bilimiyle işbirliği yapılırsa, ama aslolanlar hakkında değil, önde gelenler doğadan başka ve daha hâkim şeyler olacak ve izlenecek yol da, kimilerinin düşündüğü gibi, doğa araştırmalarındaki gibi olmayacak—en azından tümüyle. Hâlbuki devinmek basitçe doğal varolanlara ama en çok da göğe *özgü*. Bu yüzden de, eğer her bir şeyin etkinliği onun *ousia*sına ait bir şeyse ve tıpkı hayvanlar ve bitkilerde olduğu gibi tek tekler etkinlik halindeyken aynı zamanda da deviniyor ise (aksi takdirde <bunların bitki veya hayvan olması> yalnızca bir isim benzerliği olurdu), açık ki, gökyüzü, dönüş hareketi esnasında *ousia*sına uygun demektir, ama <yer değiştirmeden> âzâde ve durağan olduğunda, <ona> yine ancak isim benzerliğiyle <gökyüzü diyebiliriz>. Nitekim evrenin dönüş hareketi bir nevi yaşamdır. O halde imdi eğer hayvanlarda yaşamı ancak bu şekilde incelemek gerekiyorsa, gökyüzünün ve gök cisimlerinin yer değiştirmesi de <niçin> sınırları belirlenmiş olan bu yoldan <incelenmesin>? İşbu açmaz da devinmeyen tarafından sağlanan devinime bir biçimde temas eder.

[1] [Aristoteles, *Ruh Üzerine*, 413a22-24] Öte yandan yaşam pek çok farklı anlamda kullanılır, ama eğer bunların bir tanesi bile (sözgelişi düşünme yetisi, duyumsama, yer bakımından devinim ve durağanlık, ayrıca beslenme bakımından devinim <yani> hem bozulma hem büyüme) bir şeyde içkinse, ona yaşayan <bir şey> deriz.

(22)[1] Ὑπὲρ δὲ τοῦ πάνθ' ἕνεκά του καὶ μηδὲν μάτην, ἄλλως <θ'> ὁ ἀφορισμὸς οὐ ῥᾴδιος, αθάπερ πλεονάκις λέγεται (πόθεν δ' ἄρξασθαι χρὴ καὶ εἰς ποῖα τελευτᾶν;), καὶ δὴ ἔνια τῷ μὴ δοκεῖν ἔχειν οὕτως ἀλλὰ τὰ μὲν συμπτωματικῶς τὰ δ' ἀνάγκῃ τινί, καθάπερ ἔν τε τοῖς οὐρανίοις καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν γῆν πλείοσιν.

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 982b8-10] ἐξ ἁπάντων οὖν τῶν εἰρημένων ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην πίπτει τὸ ζητούμενον ὄνομα: δεῖ γὰρ ταύτην τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν εἶναι θεωρητικήν: καὶ γὰρ τἀγαθὸν καὶ τὸ οὗ ἕνεκα ἓν τῶν αἰτίων ἐστίν.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 983a24-983b2] ἐπεὶ δὲ φανερὸν ὅτι τῶν ἐξ ἀρχῆς αἰτίων δεῖ λαβεῖν ἐπιστήμην (τότε γὰρ εἰδέναι φαμὲν ἕκαστον, ὅταν τὴν πρώτην αἰτίαν οἰώμεθα γνωρίζειν), τὰ δ᾽ αἴτια λέγεται τετραχῶς, ὧν μίαν μὲν αἰτίαν φαμὲν εἶναι τὴν οὐσίαν καὶ τὸ τί ἦν εἶναι (ἀνάγεται γὰρ τὸ διὰ τί εἰς τὸν λόγον ἔσχατον, αἴτιον δὲ καὶ ἀρχὴ τὸ διὰ τί πρῶτον), ἑτέραν δὲ τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑποκείμενον, τρίτην δὲ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, τετάρτην δὲ τὴν ἀντικειμένην αἰτίαν ταύτῃ, τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τἀγαθόν (τέλος γὰρ γενέσεως καὶ κινήσεως πάσης τοῦτ᾽ ἐστίν), τεθεώρηται μὲν οὖν ἱκανῶς περὶ αὐτῶν ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ φύσεως, ὅμως δὲ παραλάβωμεν καὶ τοὺς πρότερον ἡμῶν εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ὄντων ἐλθόντας καὶ φιλοσοφήσαντας περὶ τῆς ἀληθείας.

[10a21] (22)[1] Öte yandan her şeyin bir şeyin uğruna[2] olduğu ve hiçbir şeyin boşuna olmadığı konusunda sınırları belirlemek kolay değil (kaldı ki sıklıkla "nereden başlamalı ve hangi en son ve tam şeylere doğru?" <sorusu> dile getirilir), bazıları böyle[3] görünmediği için <bunların sınırlarını belirlemek zordur>, bunların da bir kısmı rastlantısal bir kısmıysa bir nevi zorunluluktan— tıpkı gökyüzündekiler ve yeryüzündeki pek çok şey gibi.

---

[1] [Aristoteles, *Metafizik*, 982b8-10] Öyleyse söylenenlerin hepsinden çıkan <şu>: Aranmakta olan terim aynı bilimin altına düşer, zira bunun asıl ilkeleri ve nedenleri incelemesi gerekir ve 'iyi' de, ereksel neden de, nedenlerden biridir.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 983a24-983b2] Madem, açık ki, ilkelerden çıkan nedenlerin bilgisini elde etmek gerekir (zira her bir şeyi onun asıl nedenini anladığımızı düşündüğümüzde bildiğimizi söyleriz), nedenler ise dört anlamda kullanılır, bunlardan birinin *ousia*nın nedeni ve nelik olduğunu söyleriz (zira her bir şeyin 'niçin'i ifadeye indirgenebilir ve ilk 'niçin' de bir neden ve ilkedir), bir diğeri ise madde ve taşıyıcı, üçüncüsü devinimi başlatan, dördüncüsü ise bu nedenin zıddı, yani ereksel neden ve 'iyi' olan (zira bu tüm oluşların ve devinimlerin ereğidir), ki bunları *Fizik*'te yeterince incelemiştik, ama yine de, bizden önce varolanlara yönelik incelemelerde bulunan ve hakikate dair felsefe yapanlarınkileri de ele alalım.

[2] Ya da "aşkına" (*heneka*). Ereksel neden kastediliyor.

[3] Bir şey uğruna olan, boşuna olmayan.

(22.1) Τίνος γὰρ ἕνεκα αἱ ἔφοδοι καὶ ἀνάρροιαι θαλάττης, ἢ τίνος αἱ προχωρήσεις ⸂καὶ ἀναχωρήσεις⸃ ἢ ἀναξηράνσεις καὶ ὑγρότητες, καὶ ὅλως πρὸς ἄλλοτ' ἄλλο μεταβολαὶ καὶ φθοραὶ καὶ γενέσεις, ᾗ αἱ μὲν ἐν αὐτῇ τῇ γῇ ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολαὶ γίνονται πρὸς ἄλλοτ' ἄλλο μεθισταμένων καὶ ἕτερα δ' οὐκ ὀλίγα παρόμοια τούτοις;

(22.2) Ἔτι δ' ἐν αὐτοῖς τοῖς ζῴοις τὰ μὲν ὥσπερ μάταια, καθάπερ τοῖς ἄρρεσιν οἱ μαστοὶ καὶ τοῖς θήλεσιν ἡ πρόεσις, εἴπερ μὴ συμβάλλεται, καὶ πώγωνος δ' ἐνίοις ἢ ὅλως τριχῶν ἔκφυσις ἔν τισιν τόποις· ἔτι δὲ κεράτων μεγέθη καθάπερ τῶν ἐλάφων τοῖσδε καὶ λελωβημένων κινήσει τε καὶ παραιωρήσει καὶ ἐπιπροσθήσει τῶν ὀμμάτων· καὶ ὡς ἔνια δὴ βίᾳ ἢ παρὰ φύσιν, ὥσπερ ὁ ἐρῳδιὸς ὀχεύει καὶ τὸ ἡμερόβιον ζῇ· καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα λάβοι τις ἂν τοιαῦτα. Καὶ τὸ μέγιστον δὴ καὶ μάλιστα δοκοῦν περὶ τὰς τροφὰς καὶ γενέσεις τῶν ζῴων· οὐθενὸς γὰρ ταῦθ' ἕνεκα, ἀλλὰ συμπτώματα καὶ δι' ἑτέρας ἀνάγκας. Ἔδει γάρ, εἴπερ ⸂του⸃ χάριν, ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως.

(22.3) Ἔτι δ' <αἱ> ἐν τοῖς φυτοῖς καὶ μᾶλλον τοῖς ἀψύχοις ὡρισμένην τιν' ἔχουσαι φύσιν, ὥσπερ δοκοῦσιν, καὶ μορφαῖς καὶ εἴδεσιν καὶ δυνάμεσιν, τίνος ἕνεκα ταῦτα ζητήσειεν ἄν τις.

(23) Αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἄπορον, τὸ μὴ ἔχειν λόγον καὶ ταῦτ' ἐν ἑτέροις δὴ ποιοῦσιν προτέροις καὶ τιμιωτέροις· ᾗ καὶ ἔοικεν ὁ λόγος ἔχειν τι πιστόν, ὡς ἄρα τῷ αὐτομάτῳ ταῦτα καὶ τῇ τοῦ ὅλου περιφορᾷ λαμβάνει τινὰς ἰδέας ἢ πρὸς ἄλληλα διαφοράς.

[28] (22.1) Denizin ileri ve geri akıntıları ya da gelgitler veya kuraklık ve nemlilik, ayrıca genel olarak bir bu yönde bir diğer yönde değişimler ve varolanlar bir oraya bir buraya sürüklendikçe yeryüzünde başkalaşmalar ve değişimlerin meydana gelmesini sağlayan bozuluşlarla oluşlar ve bunların dışında pek de az olmayan benzer başka şeyler hangi ereğin *uğruna* gerçekleşir?
[10b7] (22.2) Dahası, hayvanlarda bile bazı şeyler boşunadır—sözgelişi erkeklerde memeler, dişilerde salgı (tabii eğer hiçbir katkısı yoksa), bazılarında sakalın uzaması ya da genel olarak bazı yerlerde tüylenme, dahası, geyiklerdeki gibi gereğinden büyük boynuz (ki devindikçe sarkıp görüşü kısıtlayarak <hayvana> zarar bile verebilir), bazılarında kaba kuvvet ve doğaya aykırılık (sözgelişi balıkçılların çiftleşmesi ve kısa ömürlü böceğin yaşamı)... Bunlar gibi başka pek de az olmayan <örnek> sıralanabilir. En önemlisi ve en kabul göreni ise hayvanların besin ve üremeleri hakkındaki; nitekim bunlar hiçbir şey uğruna değil, bunlar daha ziyade rastlantılar ya da başka zorunlulukların sonuçları. Nitekim eğer bir şey adına[1] olsalardı, aynı ve daima bu şekilde olmaları gerekirdi.
[10b20] (22.3) Dahası, bitkilerin ve biçim, şekil ve imkân bakımından daha belirli bir doğaya sahip olduğu düşünülen cansızların da hangi <ereğin> uğruna olduğu soruşturulabilir.
(23) Nitekim bu da açmaza yol açan bir şey, yani bunları daha önde gelen ve daha değerli olan birtakım başka faillere bağlayan bir temellendirmenin olmaması; dolayısıyla, görünen o ki, bunların evrenin dönüş hareketi sırasında kendiliğinden belli *ideal*ar ve birbirlerine göre farklar kazandığı savında inandırıcı bir yön var.

[1] Ereksel neden kastediliyor.

(24)[1] Εἰ δὲ μὴ τοῦθ' ἕνεκά του καὶ εἰς τὸ ἄριστον, ληπτέον τινὰς ὅρους καὶ οὐκ ἐπὶ πάντων ἁπλῶς θετέον, ἐπεὶ καὶ τὰ τοιάδε ἔχει τινὰ διστασμὸν καὶ ἁπλῶς λεγόμενα καὶ καθ' ἕκαστον. Ἁπλῶς μὲν ὅτι τὴν φύσιν ἐν ἅπασιν ὀρέγεσθαι τοῦ ἀρίστου καὶ ἐφ' ὧν ἐνδέχεται μεταδιδόναι τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ τεταγμένου, ὡς δ'αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων ὁμοίως: ὅπου γὰρ οἷόν τε τὸ βέλτιον, ἐνταῦθα οὐδαμοῦ παραλείπειν, οἷον τὸ ἔμπροσθεν τὴν φάρυγγα τοῦ οἰσοφάγου—τιμιώτερον γάρ—καὶ ἐν τῇ μέσῃ κοιλίᾳ τῆς καρδίας τὴν κρᾶσιν ἀρίστην—ὅτι τὸ μέσον τιμιώτατον—· ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσα κόσμου χάριν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ ὄρεξις οὕτως, ἀλλ' ἐκεῖνό γ' ἐμφαίνει διότι πολὺ τὸ οὐχ ὑπακοῦον οὐδὲ δεχόμενον τὸ εὖ, μᾶλλον δὲ πολλῷ πλεῖον· ὀλίγον γάρ τι τὸ ἔμψυχον, ἄπειρον δὲ τὸ ἄψυχον· καὶ αὐτῶν τῶν ἐμψύχων

---

[1] [Ἀριστοτέλης, *Περὶ Ψυχῆς*, 415a26-28] φυσικώτατον γὰρ τῶν ἔργων τοῖς ζῶσιν, ὅσα τέλεια καὶ μὴ πηρώματα, ἢ τὴν γένεσιν αὐτομάτην ἔχει, τὸ ποιῆσαι ἕτερον οἷον αὐτό, ζῷον μὲν ζῷον, φυτὸν δὲ φυτόν, ἵνα τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θείου μετέχωσιν ᾗ δύναται.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1072b31-34] ὅσοι δὲ ὑπολαμβάνουσιν, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Σπεύσιππος τὸ κάλλιστον καὶ ἄριστον μὴ ἐν ἀρχῇ εἶναι, διὰ τὸ καὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων τὰς ἀρχὰς αἰτια μὲν εἶναι τὸ δὲ καλὸν καὶ τέλειον ἐν τοῖς ἐκ τούτων, οὐκ ὀρθῶς οἴονται.

****

[Ἀριστοτέλης, *τῶν μετὰ τὰ φυσικά*, 1076a3-5] τὰ δὲ ὄντα οὐ βούλεται πολιτεύεσθαι κακῶς. "οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη: εἷς κοίρανος ἔστω."

[11a1] (24)[1] Ama eğer bir şeyin uğruna ve en iyiye doğru değilse, bazı sınırlılıkları yakalamalı ve <bunu> her şey için mutlakmış gibi ortaya koymamalı, kaldı ki, her bir <varolan çeşidi> için mutlakmış gibi söylendiğinde bu gibi şeylerde bir nevi bulanıklık sözkonusu oluyor. Çünkü doğanın her şeyde en iyiye iştah duyduğunu ve mümkün olduğunca daimi olana ve düzene katıldığını mutlakmış gibi <söylemek>, aynı şeyin hayvanlar konusunda da benzer şekilde olduğunu <söylemektir>; nitekim her nerede daha iyi bir şey sözkonusuysa, orada hiçbir şeyin eksikliği duyulmaz, soluk borusunun yemek borusunun önünde olması (zira daha değerli) ve kalbin orta karıncığındaki karışımın en iyi olması gibi (çünkü ortada olan daha değerlidir). *Kosmos*[2] adına olan her ne varsa, benzer şekilde. Zira iştah bu şekilde <iş görse> bile, bu, yine de, niçin 'iyi'ye itaat etmeyen ve ondan bir şeyler almayan pek çok şey (belki de <diğerlerinden>[3] daha bile fazla) olduğuna ışık tutar. Nitekim canlılar az, cansızlar ise sonsuz sayıdadır; ve canlı

---

[1] [Aristoteles, *Ruh Üzerine*, 415a26-28] Nitekim yaşayanların işleri arasında en doğal olanı, tam olan ve kusurlu ya da kendiliğinden üremiş olmayanlar için, kendi gibi bir başkasını yaratmaktır, hayvan için bir hayvan, bitki için bir bitki—daimi ve tanrısal olandan mümkün olduğunca pay alabilmek adına.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1072b31-34] Pythagorasçılar ve Speusippos gibileri, en güzel ve en iyinin ilke olmadığını, çünkü hem bitkilerin hem hayvanların ilkeleri nedenlerken, iyi ve tam olanın bunlardan çıkanların arasında olduğunu varsayarken, dosdoğru düşünmüyorlar.

****

[Aristoteles, *Metafizik*, 1076a3-5] Öte yandan, varolanlar kötü bir biçimde yönetilmeyi istemezler. Kaldı ki, "çoğul hâkimiyet iyi değil; tek hâkim olmalı."

[2] Ya da "evrenin düzenliliği".

[3] İyiye itaat eden veya ondan bir şeyler alanlardan.

ἀκαριαῖον, κἂν βέλτιον, τὸ εἶναι. Τὸ δ' ὅλον σπάνιόν τι καὶ ἐν ὀλίγοις τὸ ἀγαθόν, πολὺ δὲ πλήθει τὸ κακόν τοὐκ εἰτ ἀοριστία δὲ μόνον καὶ οἷον ὕλης εἴδη, καθάπερ τὰ τῆς φύσεως ἀμαθεστάτου τει καὶ γὰρ οἱ περὶ τῆς ὅλης οὐσίας λέγοντες, ὥσπερ Σπεύσιππος σπάνιόν τι τὸ τίμιον ποιεῖ τὸ περὶ τὴν τοῦ μέσου χώραν, τὰ δ' ἄκρα καὶ ἑκατέρωθεν. Τὰ μὲν οὖν ὄντα καλῶς ἔτυχεν ὄντα,

olmaklık, daha iyi de olsa, gelip geçicidir. Öte yandan iyi genel olarak nadir bir şeydir ve pek az varolanda bulunur, kötü ise bol sayıdadır ve maddenin biçimi gibi belirsiz olmayan bir şey olarak bulunur (tıpkı doğanın ürünleri gibi) <demek> yalnızca en eğitimsiz kişilere <yaraşır>. Nitekim Speusippos gibi bütün bir varlık hakkında konuşanlar değerli olanı nadir bir şey yapıyor ve onu merkez civarında bir yere konumlandırıyorlar, gerisini ise uçlara ve <merkezin> her bir yönüne. İmdi varolanlar güzeldirler <ve güzel> olagelmişlerdir ...[1]

[1] Ross bu eksik cümleyi aşağı yukarı "hâlbuki varolanlar iyidir ve iyi olagelmişlerdir" şeklinde çevirmeyi tercih ediyor, Dimitri Gutas ise Theophrastos'un burada Aristoteles'in *Lambda*'daki ünlü "varolanlar kötü bir şekilde yönetilmeyi istemezler" (1076a 3-4) sözüne gönderme yaptığı kanısını taşıyor.

(24.1) Πλάτων δὲ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι μακρὰν τὴν ἀπόστασιν, ἐπιμιμεῖσθαι τ᾽ ἐθέλειν ἅπαντα· καίτοι καθάπερ ἀντίθεσίν τινα ποιοῦσιν τῆς ἀορίστου δυάδος καὶ τοῦ ἑνός, ἐν ᾗ καὶ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἄτακτον καὶ πᾶσα ὡς εἰπεῖν ἀμορφία καθ᾽ αὑτήν, ὅλως δ᾽ οὐχ οἷόν τ᾽ ἄνευ ταύτης τὴν τοῦ ὅλου φύσιν, ἀλλ᾽ οἷον ἰσομοιρεῖν ἢ καὶ ὑπερέχειν τῆς ἑτέρας, ᾗ καὶ τὰς ἀρχὰς ἐναντίας. Διὸ καὶ οὐδὲ τὸν θεόν, ὅσοι τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν ἀνάπτουσιν, δύνασθαι πάντ᾽ εἰς τὸ ἄριστον ἄγειν, ἀλλ᾽ εἴπερ, ἐφ᾽ὅσον ἐνδέχεται· τάχα δ᾽ οὐδ᾽ ἂν προέλοιτ᾽, εἴπερ ἀναιρεῖσθαι συμβήσεται τὴν ὅλην οὐσίαν ἐξ ἐναντίων γε καὶ ⸀ἐν⸁ ἐναντίοις οὖσαν.

[11a26] (24.1) Platon ve Pythagorasçılar ise mesafeyi[1] büyütmüş, her şeyi <en iyiyi> taklit etmek ister kılmış, ama aynı zamanda belirsiz ikili ve bir arasında belli bir karşıtlık ortaya koymuş, <bir yanda düzeni ifade eden 'bir'den, diğer yandaysa> sınırsızlık ve düzensizliği kendi içinde barındıran ve deyim yerindeyse tüm biçimsizlik kendisinden kaynaklanan, genel olarak kendisi olmadan bütün bir doğanın var olamayacağı dengeyi sağlayan ve hatta diğerini aşabilen <ikiliden söz etmiş>, dolayısıyla da birbirine zıt ilkeler <ortaya koymuşlardır>. Bu yüzden de nedeni tanrıya atfedenler için bile tanrı her şeyi en iyiye götürmeye muktedir değildir, o bunu olabildiğince yapar. Belki de o bunu[2] seçmez, tabii eğer bu karşıtlardan çıkan ve karşıtlar halinde olan bütün bir varlığı ortadan kaldıracaksa.

[1] İlkelerle diğer varolanlar arasındaki mesafeyi.

[2] Her şeyi en iyiye indirgemeyi.

(24.2) Φαίνεται δὲ καὶ ἐν τοῖς πρώτοις ἐπιθεωρούμενα πολλὰ καὶ ὡς ἔτυχεν, οἷον τὰ περὶ τὰς τῆς γῆς λεχθέντα μεταβολάς· οὔτε γὰρ τὸ βέλτιον οὔτε τὸ τινὸς χάριν, ἀλλ' εἴπερ, ἀνάγκῃ τινὶ κατακολουθεῖν· πολλὰ δὲ καὶ ἐν τῷ ἀέρι τοιαῦτα καὶ ἐν ἄλλοις. Μάλιστα δ' ἂν δόξειεν ἔχειν τήν γε τάξιν τῶν μὲν αἰσθητῶν τὰ οὐράνια, τῶν δ' ἄλλων, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρότερα τούτων, τὰ μαθηματικά: εἰ γὰρ καὶ μὴ πᾶν, ἀλλ'ἐν τούτοις πλέον τὸ τεταγμένον (πλὴν εἴ τις τοιαύτας λαμβάνοι τὰς μορφὰς οἵας Δημόκριτος ὑποτίθεται τῶν ἀτόμων)· ἀλλὰ δὴ τούτων μὲν πέρι σκεπτέον, ὃ δ' ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη, πειρατέον τινὰ λαμβάνειν ὅρον, καὶ ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ τοῦ σύμπαντος οὐσίᾳ, καὶ τοῦ ἕνεκά του καὶ τῆς εἰς τὸ βέλτιον ὁρμῆς.

[11b12] (24.2) Aslolanlar hakkında yakından bir inceleme yapıldığında bile yeryüzündeki değişim hakkında söylenenmiş olanlar gibi rastgele pek çok şey olduğu görülür, zira bunlar ne daha iyidir ne de kendisi adına olunan şeylerdir[1], bunlar daha ziyade birtakım zorunluluğa uyar <görünürler>. Havada ve başka yerlerde bu gibi pek çok şey vardır. Duyumsanabilir olanlar arasında en çok da gökyüzündekilerin bir düzene sahip olduğu düşünülür, diğerleri arasındaysa, eğer daha önde gelen başka şeyler yoksa, matematiğin nesneleri. Zira eğer düzenlenmiş olan her şey değilse bile, bunların büyük bir kısmıdır (tabii biri bölünemez olanların biçimlerini Demokritos'un ortaya koyduğu üzere bu şekilde kabul etmezse). Ancak hakkında incelenme yapılması gereken gerçekten de bunlar olsa bile, başlangıçta ortaya konmuş olan, hem doğada hem de bütün bir evrenin varlığında ve hem kendisi uğruna olunanda[2] hem de daha iyiye yönelimde belirli bir sınır kabul etme gerekliliğiydi.

[1] Ereksel neden.

[2] Ereksel neden.

(25) Αὕτη γὰρ ἀρχὴ τῆς τοῦ σύμπαντος θεωρίας, ἐν τίσιν τὰ ὄντα καὶ πῶς ἔχει πρὸς ἄλληλα. [Θεοφράστου τῶν μετὰ τὰ Φυσικά. Τοῦτο τὸ βιβλίον Ἀνδρόνικος μὲν καὶ Ἕρμιππος ἀγνοοῦσιν, οὐδὲ γὰρ μνείαν αὐτοῦ ὅλως πεποίην ται ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν Θεοφράστου βιβλίων· Νικόλαος δὲ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν Ἀριστοτέλους μετὰ τὰ Φυσικὰ μνημονεύει αὐτοῦ λέγων εἶναι Θεοφράστου. Εἰσὶ δ' ἐν αὐτῷ οἷον προδιαπορίαι τινὲς ὀλίγαι τῆς ὅλης πραγματείας.]

(25) Zira bütün bir evrene ilişkin incelemenin başlangıç noktası bu, yani varolanların ne çeşit şeyler arasında olduğu ve bunların birbirleriyle ilişkilerinin nasıl olduğu. [*Theophrastos'un Metafiziği*. Andronikos ve Hermippos'un belli ki bu kitaptan haberleri yoktu, zira Theophrastos'un kitapları listesinde bu kitaba hiç değinmiyorlar; öte yandan Nikolaos, Aristoteles'in *Metafizik*'ine dair incelemesinde, Theophrastos'un olduğunu söyleyerek bu kitabın da adını anar. Burada bütün bir meseleye[1] ilişkin çeşitli ön-açmazlar vardır.]

[1] Aristoteles'in *Metafizik*'inin *Lambda* kitabında ele alınan meseleler.

Transkripsiyona Anahtar

α: a, β: b, γ: g, δ: d, ε: e, ζ: z, η: ê, θ: th, ι: i, κ: k, λ: l, μ: m, ν: n, ξ: ks, ο: o, π: p, ρ: r, σ: s, τ: t, υ: y, φ: ph, χ: kh, ψ: ps, ω: ô, ου: ou, αυ: au, ευ: eu, υι: ui, ά: ha, έ: he, ή: hê, ί: hi, ό: ho, ύ: hy, ώ: hô

Yunanca-Türkçe Sözlük

ἀεί/aei: daima
ἀγαθόν/agathon: iyi
ἀίδιον/aidion: ezelî
αἴσθησις/aisthêsis: algı, duyum<sama>
αἰσθητόν/aisthêton: duyumsanabilir olan
ἀκαριαῖον/akariaion: gelip geçici
ἀκίνητον/akinêton: devinimsiz
ἄλογον/alogon: akla aykırı
ἄμορφον/amorphon: biçimsiz
ἀναλογία/analogia: benzetme
ἀόριστον/aoriston: belirsiz
ἄπαυστος/apaustos: dur durak bilmeyen
ἄπειρον/apeiron: sonsuz
ἁπλός/haplos: basit, mutlak, yalın
ἀπόδειξις/apodeiksis: tanıtlama
ἀπορία/aporia: açmaz
ἀργία/argia: aylaklık
ἄριστον/ariston: en iyi
ἀρχή/arkhê: başlangıç <noktası>, ilke
ἄτακτον/atakton: düzensiz
ἄτομον/atomon: birey, bölünemez olan
ἄτοπον/atopon: saçma
αὐτόματον/automaton: kendiliğinden
ἀφορισμός/aphorismos: sınırların belirlenmesi

ἄψυχον/apsykhon: cansız
βία/bia: kaba kuvvet
γένεσις/genesis: oluş, üreme
γεννῶντος/gennôntos: üretici
γῆ/gê: yeryüzü
διανοία/dianoia: zihin
διαφορά/diaphora: fark
διστασμός/distasmos: bulanıklık
δύναμις/dynamis: güç, imkân
εἰδός/eidos: biçim
ἔμμορφος/emmorphos: biçimli
ἔμψυχον/empsykhon: canlı
ἕν/hen: bir
ἐναντιόν/enantion: karşıt
ἕνεκα/heneka: aşkına (ereksel neden), uğruna (ereksel neden)
ἐνεργεία/energeia: etkinlik, işlerlik
ἐπίστασθαι/epistasthai: bilmek
ἐσθλόν/esthlon: hayırlı
ἐύ/eu: iyi
εὔλογον/eulogon: makul
ἐφεσίς/ephesis: itki
ζῴη/zôê: yaşam
ζῷον/zôon: hayvan
ἠρεμία/êremia: durağanlık
θάλασσα/thalassa: deniz
θεός/theos: tanrı
θεωρία/theôria: inceleme
ἴδιον/idion: özgü<n>
ἰσχυρότερον/iskhyroteron: daha güçlü
καθ᾽ αὑτό/kath' hauto: kendi başına
κάλος/kalos: güzel
καρδία/kardia: kalp
κενόν/kenon: boşluk
κίνησις/kinêsis: devinim
κοινωνία/koinônia: ortaklık
κρεῖττον/kreitton: daha üstün
κυκλική/kyklikê: dairesel
κυκλοφορία/kyklophoria: dairesel yer değiştirme
λόγος/logos: akıl, oran, sav, temellendirme
μαθηματικά/mathêmatika: matematiğin nesneleri
μάλιστα/malista: en çok, en <iyi>
μαστός/mastos: meme

μέθοδος/methodos: disiplin, yöntem
μέσον/meson: merkez, oran
μετάβασις/metabasis: dönüşüm
μεταβολή/metabolê: değişim
μεταφορά/metaphora: benzeşim
μέρος/meros: kısım, parça
μορφή/morphê: biçim
νοητόν/noêton: düşünülür olan
νοῦς/nous: düşünme yetisi
ὁδός/hodos: yol
οἰκεῖος/oikeios: uygun, yerinde
οἰσοφάγος/oisophagos: yemek borusu
ὀρεκτόν/orekton: iştah duyulan
ὄρεξις/oreksis: iştah
ὅρος/horos: sınır
οὐρανός/ouranos: gök<yüzü>
οὐσία/ousia: varlık
πᾶν/pan: evren
παράδειγμα/paradeigma: ilk örnek
περίοδος/periodos: zaman dilimi
περιφορά/periphora: dönüş hareketi
πίστις/pistis: ikna
ποίησις/poiesis: yapıp etme
ποικιλία/poikilia: çeşitlilik
πομφόλυξ/pompholyks: kabarcık
πρᾶξις/praksis: eylem
πρόεσις/proesis: salgı
πρῶτον/prôtôn: aslolan
ῥᾴδιον/rhadion: kolay
σαφέστερον/saphesteron: açık-seçik
σοφίᾳ/sophia: bilgelik
σπάνιον/spanion: nadir
συμβεβηκός/symbebêkos: ilinek
σύμπαντος/sympantos: bütün bir evren
συναφή/synaphê: bağ
σύνεσις/synesis: fikir birliği
συνεχής/synekhês: sürekli
σχῆμα/skhêma: şekil
τάξις/taksis: düzen
τελεώτατον/teleôtaton: en mükemmel
τεταγμένον/tetagmenon: düzenlenmiş olan
τέχνη/tekhnê: zanaat

τίμιον/timion: değerli, yüce
τόδε τι/tode ti: bu-belirli-şey
τόπος/topos: yer
τρόπον/tropon: minval, tarz, yol
τροφή/trophê: besin
ὕλη/hylê: madde
ὑπερβατός/hyperbatos: maksadını aşan
ὑποκείμενον/hypokeimenon: konu
φάρυγξ/pharygks: soluk borusu
φθαρτόν/phtharton: bozuluşa tâbi olan
φθορά/phthora: bozulma
φορά/phora: yer değiştirme
φρονεῖν/phronein: anlama
φύσις/physis: doğa
φυτόν/phyton: bitki
χαλεπόν/khalepon: zor
χάριν/kharin: adına (ereksel neden)
χώρα/khôra: yer
ψυχή/psykhê: ruh
ὡρισμένη/hôrismenê: belirlenmiş

Türkçe-Yunanca Sözlük

açık-seçik: σαφέστερον/saphesteron
açmaz: ἀπορία/aporia
adına (ereksel neden): χάριν/kharin
akıl: λόγος/logos
akla aykırı: ἄλογον/alogon
algı: αἴσθησις/aisthêsis
anlama: φρονεῖν/phronein
aslolan: πρῶτον/prôtôn
aşkına (ereksel neden): ἕνεκα/heneka
aylaklık: ἀργία/argia
bağ: συναφή/synaphê
basit, mutlak, yalın: ἁπλός/haplos
başlangıç <noktası>: ἀρχή/arkhê
belirlenmiş: ὡρισμένη/hôrismenê
belirsiz: ἀόριστον/aoriston
benzeşim: μεταφορά/metaphora
benzetme: ἀναλογία/analogia
besin: τροφή/trophê
biçim: εἰδός/eidos // μορφή/morphê
biçimli: ἔμμορφος/emmorphos
biçimsiz: ἄμορφον/amorphon
bilgelik:σοφίᾱ/sophia
bilmek: ἐπίστασθαι/epistasthai
bir: ἕν/hen
birey: ἄτομον/atomon
bitki: φυτόν/phyton
boşluk: κενόν/kenon
bozulma: φθορά/phthora
bozuluşa tâbi olan: φθαρτόν/phtharton
bölünemez olan: ἄτομον/atomon
bu-belirli-şey: τόδε τι/tode ti
bulanıklık: διστασμός/distasmos
bütün bir evren: σύμπαντος/sympantos
canlı: ἔμψυχον/empsykhon
cansız: ἄψυχον/apsykhon
çeşitlilik: ποικιλία/poikilia
daha güçlü: ἰσχυρότερον/iskhyroteron
daha üstün: κρεῖττον/kreitton
daima: ἀεί/aei

dairesel: κυκλική/ kyklikê
dairesel yer değiştirme: κυκλοφορία/kyklophoria
değerli: τίμιον/timion
değişim: μεταβολή/metabolê
deniz: θάλασσα/thalassa
devinim: κίνησις/kinêsis
devinimsiz: ἀκίνητον/akinêton
disiplin: μέθοδος/methodos
doğa: φύσις/physis
dönüş hareketi: περιφορά/periphora
dönüşüm: μετάβασις/metabasis
dur durak bilmeyen: ἄπαυστος/apaustos
durağanlık: ἠρεμία/êremia
duyum<sama>: αἴσθησις/aisthêsis
duyumsanabilir olan: αἰσθητόν/ aisthêton
düşünme yetisi: νοῦς/nous
düşünülür olan: νοητόν/noêton
düzen: τάξις/taksis
düzenlenmiş olan: τεταγμένον/tetagmenon
düzensiz: ἄτακτον/atakton
en çok: μάλιστα/malista
en <iyi>: μάλιστα/malista
en iyi: ἄριστον/ariston
en mükemmel: τελεώτατον/teleôtaton
etkinlik: ἐνεργεία/energeia
evren: πᾶν/pan
eylem: πρᾶξις/praksis
ezelî: ἀίδιον/aidion
fark: διαφορά/diaphora
fikir birliği: σύνεσις/synesis
gelip geçici: ἀκαριαῖον/akariaion
gök<yüzü>: οὐρανός/ouranos
güç, imkân: δύναμις/dynamis
güzel: κάλος/kalos
hayırlı: ἐσθλόν/esthlon
hayvan: ζῷον/zôon
ikna: πίστις/pistis
ilinek: συμβεβηκός/symbebêkos
ilk örnek: παράδειγμα/paradeigma
ilke: ἀρχή/arkhê
inceleme: θεωρία/theôria
iyi: ἀγαθόν/agathon // ἐύ/eu

işlerlik: ἐνεργεία/energeia
iştah: ὄρεξις/oreksis
iştah duyulan: ὀρεκτόν/orekton
itki: ἐφεσίς/ephesis
kaba kuvvet: βία/bia
kabarcık: πομφόλυξ/pompholyks
kalp: καρδία/kardia
karşıt: ἐναντιόν/enantion
kendi başına: καθ᾽ αὑτό/kath' hauto
kendiliğinden: αὐτόματον/automaton
kısım: μέρος/meros
kolay: ῥᾴδιον/rhadion
konu: ὑποκείμενον/hypokeimenon
madde: ὕλη/hylê
maksadını aşan: ὑπερβατός/hyperbatos
makul: εὔλογον/eulogon
matematiğin nesneleri: μαθηματικά/mathêmatika
meme: μαστός/mastos
merkez: μέσον/meson
minval: τρόπον/tropon
nadir: σπάνιον/spanion
oluş: γένεσις/genesis
oran: λόγος/logos
orta: μέσον/meson
ortaklık: κοινωνία/koinônia
özgü<n>: ἴδιον/idion
parça: μέρος/meros
ruh: ψυχή/psykhê
saçma: ἄτοπον/atopon
salgı: πρόεσις/proesis
sav: λόγος/logos
soluk borusu: φάρυγξ/pharygks
sonsuz: ἄπειρον/apeiron
sınır: ὅρος/horos
sınırların belirlenmesi: ἀφορισμός/aphorismos
sürekli: συνεχής/synekhês
şekil: σχῆμα/skhêma
tanıtlama: ἀπόδειξις/apodeiksis
tanrı: θεός/theos
tarz: τρόπον/tropon
temellendirme: λόγος/logos
uğruna (ereksel neden): ἕνεκα/heneka

uygun: οἰκεῖος/oikeios
üreme: γένεσις/genesis
üretici: γεννῶντος/gennôntos
varlık: οὐσία/ousia
yapıp etme: ποίησις/poiêsis
yaşam: ζῴη/zôê
yemek borusu: οἰσοφάγος/oisophagos
yer: χώρα/khôra // τόπος/topos
yer değiştirme: φορά/phora
yerinde: οἰκεῖος/oikeios
yeryüzü: γῆ/gê
yol: τρόπον/tropon // ὁδός/hodos
yüce: τίμιον/timion
yöntem: μέθοδος/methodos
zaman dilimi: περίοδος/periodos
zanaat: τέχνη/tekhnê
zihin: διανοία/dianoia
zor: χαλεπόν/khalepon

Theophrastos

İlkelere Dair Metafizik

Theophrastos (MÖ 370 - MÖ 287): Midilli adasında doğmuş, oradan Atina'ya geçerek çalışmalarını Platon'un Akademisinde yürütmüştür. Platon öldükten sonra Aristoteles'e bağlanmıştır. Halefi olduğu Aristoteles'in ölümünden sonra ise Lykeion'un başına geçmiştir. Onun gibi sistemci olmaktan ziyade bir gözlemci ve koleksiyoncu olarak bilinir. Daha çok botanik dalında önemli saptamalar yapmış ve kendisine "botaniğin babası" sıfatı yakıştırılmıştır. Theophrastos, hipotetik ve ayrık tasımların formüllerini de vererek, mantık alanına da önemli katkılar yapmış olduğu için, bir yandan da Stoacı ve Epikürosçuluğa çıkan yolu hazırlamış biri olarak görülür. Myra şehrinde bir zehirli hayvanın ısırmasıyla ölmüştür.

Y. Gurur Sev: Lisans derecesini Bahçeşehir Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden, Yüksek Lisans derecesini ise Yıldız Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümünden aldı. Şu anda hâlâ Galatasaray Üniversitesi'nde felsefe, İstanbul Üniversitesi'nde sosyoloji alanında doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca Aiskhülos'a ait *Persler* (Pinhan, 2015) ile Aristoteles'e ait *Metafizik* (Pinhan, 2015) ve *Magna Moralia* (Pinhan, 2015) adlı eserlerini de Türkçeye kazandırmıştır.

İlkelere Dair
Metafizik

Theophrastos

Theophrastos'un *İlkelere Dair* adlı eseri, nâm-ı diğer *Metafizik*, hocası Aristoteles'in ünlü eseri *Metafizik*'e, özellikle de *Metafizik*'in on ikinci kitabı olan ve 'tanrı' olarak yorumlanagelmiş 'asıl/ilk devindirici'nin temellendirildiği *Lambda*'ya bir eleştiri gibidir. Sözkonusu metinde Theophrastos, hocasına aşağı yukarı yirmi beş adet soru yöneltir, ya da diğer bir deyişle, hocasının *Lambda*'da yaptığı akıl yürütmeye ilişkin yirmi beş açmazı (aporia) dile getirir. Böylece, Theophrastos, Aristoteles'in teleolojik kozmolojisindeki boşlukları ya da zaafları tüm çıplaklığıyla ortaya koyar görünür.

ISBN : 978-605-9460-03-3

12₺

pinhanyayincilik.com
/pinhanyayincilik
/pinhankitap